

CONFERENCE BOOK

AICMES 1. ULUSLARARASI ORTADOĞU DİSİPLİNERARASI ÇALIŞMALAR KONGRESİ

**AICMES 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY
MIDDLE EAST STUDIES
January 23 - 27, 2023 – Mekke**

**ISBN: 978-625-6393-15-8
Academy Global Publishing House**

*AICMES 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY
MIDDLE EAST STUDIES
JANUARY 23 - 27, 2023
MEKKE*

Edited By

*ASSIST PROF. DR. GÜLTEKİN GÜRÇAY
DR. AMANEH MANAFIDIZAJI*

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Chairman: PROF. DR. DWI SULISWORO

Head of Organizing Board: Assit. Prof. Dr. Gültekin Gürçay

Organizing Committee Member: Dr. Amaneh Manafidizaji

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Ali Bilgili

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Naile Bilgili

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Başak Hanedan

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Raihan YUSOPH

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti

Organizing Committee Member: Doç. Dr. Elif Akpınar Külekçi

Organizing Committee Member: Aynur Əliyeva

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Ivaylo Staykov

Organizing Committee Member: Dr. Mehdi Meskini Heydarlou

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

Academy Global–2023©

Issued: 15.02.2023

ISBN: 978-625-6393-15-8

CONFERENCE ID

AICMES 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY MIDDLE EAST STUDIES

DATE – PLACE

JANUARY 23 - 27, 2023

MEKKE

ORGANIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & PUBLISHING

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

**Turkey – Iran – Azerbaijan – Pakistan – UAE - Saudi Arabia - New Zealand – UK -
Indonesia - Czech Republic**

PRESENTATION

Oral presentation

PERCENTAGE OF PARTICIPATION

45% From Turkey And 55% Papers From Other Countries

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia

Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan

Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan

Prof. Dr. Burcu Semin AKEL - Türkiye

Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Aynurə Əliyeva - Azerbaijan

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Türkiye

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Türkiye

Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ – Türkiye

Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Türkiye

Prof. Dr. Başak HANEDAN - Türkiye

Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania

Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran

Dr. Gültekin GÜRÇAY – Türkiye

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan

Dr. Dody HARTANTO - Indonesia

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran

Prof. Dr. Həcər Hüseynova - Azerbaijan

Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan

Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY - Kazakhstan

Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan

Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan

Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria

Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR - Türkiye

Doç. Dr., İradə Kərimova - Azerbaijan

Prof. Dr. Emine KOCA – Türkiye

Prof. Dr. Fatma KOÇ - Türkiye

Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU - Türkiye

Prof. Dr. Natalia LATYGINA - Ukraina

Sonali MALHOTRA - India

Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan

Prof. Muntazir MEHDI - Pakistan

Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan

Assist. Prof. K. R. PADMA – India

Doç. Dr. Sevinc Sadıqova - Azerbaijan

Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Türkiye

Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan

Doç. Dr. Könül Səmədova - Azerbaijan

DR. Bhumika SHARMA - India

Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia

Assoc. prof. Ivaylo STAYKOV, Bulgaria

Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia

Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam

Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan

Dr. Dinarakhan TURSUNALIEVA - Kirgizia

Prof. Dr. Raihan YUSOPH -Philippines

Prof.Dr. Akbar VALADBIGI - Iran

Dr. Yang ZITONG - China

Location: ZOOM Platform
Meeting ID: 897 5260 1349
Passcode: 25280123
Date: 28.01.2023

AICMES
1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY
MIDDLE EAST STUDIES
January 23- 27, 2023
Mekke

CONFERENCE PROGRAM
Online Presentation

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/89752601349?pwd=bUdRT1VyMm9aWEtJc0JNczdDcG92dz09>

Meeting ID: 897 5260 1349

Passcode: 25280123

Location: ZOOM Platform
Meeting ID: 897 5260 1349
Passcode: 25280123
Date: 28.01.2023

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

exp. H-..., S- ... NAME SURNAME

Location: ZOOM Platform
Meeting ID: 897 5260 1349
Passcode: 25280123
Date: 28.01.2023

27.01.2023

14: 00 – 16 : 00 - Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 897 5260 1349

Passcode: 25280123

HALL: 1	SESSION: 1	MODERATOR:	Doç. Dr. Recep Uslu
Dr. Mukadder GÜNERİ			EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ VE MEKKE
Dr. Mukadder GÜNERİ			İYİLİK SÖZCÜĞÜ VE ANA KAYNAKLAR
Doç. Dr. Recep Uslu			IBN SURAYDJ: THE HIJAZ GHINA SCHOOL In THE EARLY MUSIC HISTORY OF MIDDLE EAST
Zohaib Hassan Sain			STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC
Doç. Dr. Nazile Abdullazade			HEYDƏR ƏLİYEV VƏ KLASSİK AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI
Dr. Öğr. Gör. HASAN BOZASLAN			BİLGİ TOPLUMU EĞİTİMİNDE KULLANILAN ÖĞRETİM KURAM-MODEL, STRATEJİ, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ VE TÜRKİYE
Doktor Fatmagül SAKLAVCI			SILVER WORKING IN SİVAS AND FILIGREE MASTER NİZAYİ ARSLANHAN'S WORKS ONE OF THE LAST REPRESENTATIVES

Location: ZOOM Platform
Meeting ID: 897 5260 1349
Passcode: 25280123
Date: 28.01.2023

27.01. 2023

14: 00 – 16:00 - Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 897 5260 1349

Passcode: 25280123

HALL: 2	SESSION: 1	MODERATOR:	DR. Rashika Sharma
Zuzana Komrsková		THE USE OF EMOTICONS IN POLITE PHRASES OF GREETINGS AND THANKS	
Pegah Farokhzad		THE COMPARISON OF PARENTAL CHILDREARING STYLES AND ANXIETY IN CHILDREN WITH STUTTERING AND NORMAL POPULATION	
Zainur Rahman		THE ROLE OF MEANINGFUL WORK IN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND WORK OUTCOMES RELATIONSHIP	
Tasawar Nawaz		ISLAMIC BANKING: AN ULTIMATE SOURCE OF FINANCIAL INCLUSION	
Rashika Sharma		ENHANCING SUSTAINABILITY AWARENESS THROUGH SOCIAL LEARNING EXPERIENCES ON CAMPUSES	
Omneya Messallam		THE INFLUENCE OF PROJECT-BASED LEARNING AND OUTCOME-BASED EDUCATION: INTERIOR DESIGN TERTIARY STUDENTS IN FOCUS	
Khaled Hamdan Abid Amorri Fatima Hamdan		ROBOT TECHNOLOGY IMPACT ON DYSLEXIC STUDENTS' ENGLISH LEARNING	

Content

Confence Id**Scientific & Review Committee****Program****Content****Oral Presented Papers In The Confernce**

EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ VE MEKKE Mukadder GÜNERİ	1
İYİLİK SÖZCÜĞÜ VE ANA KAYNAKLAR Mukadder GÜNERİ	7
İBN SÜREYC ve ERKEN ORTA DOĞU MÜZİK TARİHİ HİCAZ GINA EKOLÜNDEKİ YERİ Recep USLU	11
Students Assessment of Online Education during the Covid-19 Epidemic Zohaib Hassan Sain	17
HEYDƏR ƏLİYEV VƏ KLASSİK AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI Nazile Abdullazade	18
BİLGİ TOPLUMU EĞİTİMİNDE KULLANILAN ÖĞRETİM KURAM-MODEL, STRATEJİ, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ VE TÜRKİYE HASAN BOZASLAN	20
The Use of Emoticons in Polite Phrases of Greetings and Thanks Zuzana Komrsková	29
The Comparison of Parental Childrearing Styles and Anxiety in Children with Stuttering and Normal Population Pegah Farokhzad	30
The Role of Meaningful Work in Transformational Leadership and Work Outcomes Relationship Zainur Rahman	31
Islamic Banking: An Ultimate Source of Financial Inclusion Tasawar Nawaz	32
Enhancing Sustainability Awareness through Social Learning Experiences on Campuses Rashika Sharma	33
The Influence of Project-Based Learning and Outcome-Based Education: Interior Design Tertiary Students in Focus Omneya Messallam	34
Robot Technology Impact on Dyslexic Students' English Learning Khaled Hamdan, Abid Amorri, Fatima Hamdan	35

EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ VE MEKKE

Dr. Mukadder GÜNERİ

Araştırmacı

Orcid ID: 0000- 0002-4384-6183

ÖZET

Bilindiği üzere geçmişi günümüze taşıyan(dil, tarih, edebiyat, halk bilimi, otobiyografi, sosyoloji ve bu gibi) kaynaklardan biri de seyahatnamelerdir. Bu eserler, yazıldığı dönemi gerek yüzeysel, gerekse çok ayrıntılı bir şekilde günümüze taşırlar. 10 ciltten oluşan Evliya Çelebi Seyahatnamesi bunlardan biridir. Bu seyahatname ülkemizde ve dünyada birinci elden kaynak olarak kabul görmektedir. Türk büyüklerinden biri olan İstanbul doğumlu Evliya Çelebi 1640 yılında başlamış olduğu seyahatine, doğu- batı, kuzey- güney olmak üzere çok geniş Osmanlı coğrafyasını aşağı yukarı yarım asır boyunca dolaşarak gözlemlerini zaman zaman çok kısa ve sade “İstanbul’un çevresinde olan köy ve kasabaları, nice bin bahçe, güllük güllüstanlık irem bağlarını gezip görünce hatırıma büyük seyahat arzuları geldi.” , kendi ifadesine göre zaman zaman ise çok ayrıntılı ve abartılı “Cenab-ı Allah hakire o kadar güzel sözler dil açıklığı vermişti ki nice tımtımlı sözler, kendi icadım olan çeşit çeşit şakalar ve kendime özgü nice cümlelerle söyledim.....” gibi bir dille kaleme alır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi ilk olarak Arap harfleriyle 1896 da yayımlanır. Latin harflerine aktararak, günümüz Türkçesiyle basımı 2003 yılı ve sonrası yıllarda yapılır. Evliya Çelebi, adım adım dolaştığı köy, kasaba, kent ve yerleşim birimlerinin o günkü durumlarıyla ilgili tesbitlerini(askeri, dini, ekonomik, idari, kültürel, siyasi ve sosyal ve bu gibi) kendine özgü bir dille günümüze taşır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, Mekke ve o günün Osmanlı camiası ile ilgili gerek genel, gerek doğrudan izlenimlerini kapsayan pek çok bilgiye yer vermiştir. Bu bilgiler ışığında, her konunun çok boyutlu ele alındığı günümüz dünyası anlayışıyla, kronolojik bir sıra ile bir çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evliya Çelebi, İstanbul, Mekke, Osmanlı, Seyahatname.

GİRİŞ

İstanbul doğumlu, Evliya Çelebi ilk olarak 1631-32 yıllarında yaya olarak İstanbul(belde-i Tayyibe)’un çevresinde olan köy ve kasabaları, nice bin bahçe, güllük güllüstanlık irem bağlarını gezip görünce hatırıma büyük bir seyahat arzuları gelir. O günden itibaren ve anne, baba, üstad ve kardeş kahırlarından nice kurtulup dünyayı dolaşma arzusuyla ilgili sık sık dua eder. Kendisini “önce saf hakir, fakir ve çok kusurlu duacı, alem seyyahı, adem nedimi, Derviş Mehmed Zıllı’nın oğlu gösterişsiz Evliya” diye ifade eden Evliya Çelebi, bir gece seyahat arzusuyla ilgili rüya görür. Evliya Çelebi, rüyasını Kasımpaşa’ya gidip yorumcu İbrahim Efendiye, daha sonra da Kasımpaşa Mevlevihanesi Şeyhi Abdullah Dede’ye yorumlatarak İstanbul’dan başlamak suretiyle seyahat etmeye karar verir(2004:1-6, c.1).

Türk büyüklerinden biri olan İstanbul doğumlu Evliya Çelebi 1640 yılında başlamış olduğu seyahatine, doğu- batı, kuzey- güney olmak üzere çok geniş Osmanlı coğrafyasını aşağı yukarı yarım asır boyunca dolaşarak gözlemlerini zaman zaman çok kısa ve sade “ ...Nitekim Mekke’nin üç yüz ismi vardır. Mesela Mekke ve Bekke ve Ka’be ve Vadi’n- Neml ve Mu’alla.....esmaları.....”(1999:46, c.3). Zaman zaman da çok ayrıntılı ve abartılı “.....der-sitayış-i letafet-i ab u hreva reng-i ruy-ı mahbuban: Ab u hevasının letafetinden halkı gayet beyazu’l-vech siyah kaşlı ve ba’zıları esmerü’l-levn ve tendürüst ve ten-perver şahi ve sahib-i kerem ve garib-dost ve halim ve selim ve haluk merdüm ademleri var.”(1999:80,c.3) gibi bir dille kaleme alır

Evliya Çelebi Seyahatnamesi ilk olarak Arap harfleriyle 1896 da yayımlanır. Latin harflerine aktarılarak, günümüz Türkçesiyle basımı 2003 yılı ve sonrası yıllarda yapılır. Evliya Çelebi, adım adım dolaştığı köy, kasaba, kent ve yerleşim birimlerinin o günkü durumlarıyla ilgili tesbitlerini(askeri, dini, ekonomik, idari, kültürel, siyasi ve sosyal ve bu gibi) kendine özgü bir dille günümüze taşımıştır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, Mekke ve o günün Osmanlı camiası ile ilgili gerek genel, gerek doğrudan izlenimlerini kapsayan pek çok bilgiye yer verir. Bu bilgiler ışığında, her konunun çok boyutlu ele alındığı günümüz dünyası anlayışıyla, kronolojik bir sıra ile bir çalışma yapılmıştır.

III. METODOLOJİ

Bu çalışmada nitel bir yöntem benimsenmiştir.

1.Mekke

1.1.Konumu

1.2.Kapıları

1.3.Evsaf-ı Molla-yı Mekke-i mükerrerme

1.4. Evsaf-ı mekteb-i sıbyan der şehr-i Mekke

1.5.Evsaf-ı medrese-i şehr-i Mekke

1.6.Evsaf-ı uyun-ı çeşmeşar-ı şehr-i Me’ad yani Mekke

1.7. Evsaf-ı esvak-ı Mekke

1.8.Esvaf-ı hamamat-ı Mekke

1.9.Makam-ı İbrahim

1.10.Mescid-i Haram

1.11.Makamlar

1.12.Yüce Kabe

1.14.Kutsal Oluk

1.15.Hacer-i Esved.

1.16.Zemzem..... ve bu gibi.

IV. BULGULAR VE TARTIŞMALAR

1.1.Konumu

Mekke dünyanın ortasındadır derler.Sol tarafında on altı menzil(mesafe, yollarda konak yeri, bir günlük yol, konak) de Cebel-i Naka'ya varılır. Ondan öte solunda Şam vardır. Batı tarafında on sekiz konak Müveylah'a varılır. Ondan öte Mısır ve güney tarafında on iki saat Leb-i deryada Cidde bulunur. Ve güney ile doğu arasında şehr-i Şırın dört günlük yoldur. Yemen ile müşa(yer?)'dir ...”(2005:370, c.9). İbni Battuta ise şöyle anlatmaktadır: “Mekke büyük bir şehir. Binalar birbirine tamamen bitişik. Bir vadi içinde, etrafı dağlarla çevrili olduğundan, uzaktan gelen yaklaşmadıkça her yanını göremez. Bu dağlar şehrin her yanını kaplamış, faakat genelde çok yüksek değil. Güneydoğuda Ebu Kubeys, batıda Kuaykian, kuzeyde Ahmer dağı vardır. Öte yandan Handeme dağı ve ibadet yerleri Mina, Arefe ve Müzdelife Mekke'nin doğusundadır(2004:197,198,c.I, 2005:401,402,c.9). Mekke, ekip biçmeye müsait olmayan bir vadide kurulur. Yalnız her alanda bereketli bir kenttir(2004:198, 2005:370,371). Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti, bütün İslam aleminin malı oraya gider. Mekke-i Mükerreme hassı Mısır suresinden.. altın alır(2003:131, 133, c.I, 2005:371,c.9). Yalnız Cidde paşası ile Mekke şerifi eşit ortaklık üzere zaptedip iskelelerden edilen gelirlere ortak olurlar. Başka karları yoktur. Bir alay duacılarıdır(2003:1141,c.I.). Mekke-i Mükerreme'nin sathının tamir yılı 1571-72(2003:166,C.I.). Kanun-i fatihi Mısır Selim Han'dan beri beş yüz akçe mevleviyetdir. 2003:371.c.9).

1.2.Mekke'nin Kapıları

Kentin üç kapısı bulunur. 1.1.1.Babü'l- Mualla,kentin üst tarafında bulunur. 1.1.2.Babü'ş-Şübeyke'dir(Babü'z-Zahir ve Babü'l-Umre), kentin alt tarafında bulunur. Mısır, Şam, Medine ve Cidde yolu bu kapının yönündedir. 1.3.Babü'l-Mesfel(2004:198,c.I).

1.3.Evsaf-ı Molla-yı Mekke-i mükerreme

Kanun-ı fatih-i Mısır Selim Han'dan beri beş yüz akçe(her türlü madeni para, akça-i Osmani. 2011;61, 1996:44, 2004:32-35) mevleviyyetdir(...mollalık, müderrislikten sonraki ilmiye payesi 2004:636, 21.Baskı, 2004:519-521).Şerif Hazretlerinin hükmü ne kadar askeri ve kasabalara geçer ise molla hazretlerinin dahi hükmü geçerlidir...İlerliyen tarihlerde, mollaya taraf-ı padişahiden Mısır suresi(hacc zamanlarında padişah tarafından Mekke ve Medine'ye her yıl gönderilen para ve saire) ile...altun ihsan olunmuştur.....

1.4. Evsaf-ı mekteb-i sıbyan der şehr-i Mekke

Cümle yüz elli mekteb –i sıbyan-ı mekteb-i bulunur. Selef padişahlarında her bir müluk birer mekteb inşa etmişlerdir. Kırk yerde dar-ı kurra vardı. Şehr-i Mekke’de kırk yerde darü’l-hadis vardır. ....(2005:400, 401).

1.5.Evsaf-ı medrese-i şehr-i Mekke

Cümleden bina-i alılı Harem-i Şerif’in dört bir yanında kırk medrese bulunur. Bunlar: 1.Bab-ı Selam, 2.Medrese-i Sultan Kayıtbay, 3.Medaris-i Erba’a bina-yı Süleyman Han, 4.Medrese-i Selimmiye, Medrese-i Muradiye, Medrese-i Mehemmediye, Medrese-i Hasekiyye, Medrese-i Barkukiyye, Medrese-i Fereciyye, Medrese-i Gavriyye, Medrese-i Bab-ı Ziyad, Medrese-i Davudiyye, Medrese-i İbrahimiyye, Medrese-i Basitiyye, Medrese-i Ömeriyye, Medrese-i Ümmühaniyye, Medrese-i Emir-i Hacciyye, Medrese-i Sakkabaşı, Medrese-i Surre Emni, Medrese-i Şeyh’ül Harem, Medrese-i Sokullu Mehmed Paşa, Medrese-i Sinan Paşa. Bu medreselerin çoğu Süleyman Han’ın döneminde Mimaar Sinan Ağa binasıdır.....(2005:395,396, c.9).

1.6.Evsaf-ı uyun-ı çeşmeşar-ı şehr-i Me’ad yani Mekke

...Harun Reşit’in Sittiye ehli Zübeyde Hatun Hacc geldiğinde, Cami-i Meş’aril-Haram’a, Mine Bazarı’na, Ebtah’da iki ve Mekke içine iki bürke-i azim(havuz) yaptırır. Şehr-i Mekke’de “Zemzem suyu” var iken Mekke su ihtiyacı mı çeker? diye sorular sorulur. Bunun nedeni ise, Zemzem suyu içen yirmi dört saat su ihtiyacı hissetmez diye verilir. Mekke’nin cümle han, camii, mescid, hamam, sebil, çeşme ve havuzların tümü Sultan Süleyman Han hayratıdır. Tüm bunlar, Sokullu Mehmed Paşa, Sinan Paşa ve Haseki Sultan ve saire ve selef padişahların çeşmeleri cümle bu Arafat nehrindedir...(2005:396,c.9).

1.7. Evsaf-ı esvak-ı Mekke

Bu şehr-i Mekke içinde cümle bin üç yüz dükkandır.....İki bezzazistan(han?) vardır.Bab-ı Selam’ın yakınındakinde elli dükkân, Şam Çarşısı yakınındakinde ise a bir çıkmaz sokak içinde kırk aded dükkân bulunur. Sokağın sadece başında kapısı bulunur. Cümle ehl-i Mekke Mısır’a muhtaçtır...Mekke’nin içinde yetmiş yerde hurma bahçeleri vardır. ayrıca Mu’alla’da ve Ebtah’da yetmiş seksen bahçeler vardır. Limon, hurma, şetali ve turuç Mekke’de yetişen meyvalarındandır.....(2005:397,398, c.9).

1.8.Esvaf-ı hamamat-ı Mekke

Mekke’de öne gelen hamamlardan biri Sokullu Mehmed Paşa haamamıdır. Diğeri de Yemen fatihi Sinan Paşanın hamamıdır. Bu iki hamamdan başka yüz kırk beş saray shamamları vardır.....(2005:399).

1.9. Makam-ı İbrahim

Kabe Kapısı ile Irak Köşesi arasında on iki karış boyunda, hemen hemen altı karış eninde ve yaklaşık iki karış yüksekliğinde bir yer. İbrahim Peygamberimizin zamanında “Makam” ın bulunduğu asıl nokta imiş. Peygamberimiz bu makamı, namazgah olarak bilinen yere nakleler.(1997:202,c.I, 2005:388,c.9).

1.10.Harem-i Mescid-i(Mescid-i Haram, Kutlu Mescid)

Mescid-i haram kentin tam ortasındadır. Ulu Kabe bu meydanın tam ortasında yer alıyor. Mescidin dış görünümü sanatkaranedir. Manzarası hoş. Dil onu tarif etmekten aciz. Duvarlarının yüksekliği yaklaşık yirmi arşın. Çatısı üç sıra halinde sağlam vec ince işlenmiş uzun sütunlara dayanıyor. Üç koridorun da son derece düzgün oluşu akıllara hayret veriyor. Sanki tek koridor ... Mermer sütunlarının adedi dört yüz doksan birdir(1997:198,cI). .Mescidi Haram(Kutlu Mabad)'ın 19 kapısı vardır. Öncelikl Bab-ı Selam'u ..... tarafında dört karı vardır...(2005:380).

1.11.Makamlar

1.11.1.Makam-ı Hanefi, 1.11.2.Makam-ı İmam Malik, 1.11.3.İmam Hanbeli, 1.11.4.Makam-ı İmam Şafi'i(2005:385,386).

1.12.Yüce Kabe

Kabe, mescidin ortasındadır. Yüksekliği üç taraftan da yirmi sekiz arşın. Mübarek Hacer-i Esved ile Yemen Köşesi'nin arasında bulunan dördüncü taraf ise yirmi dokuz arşın.Irak Köşesinden Hacer-i Esved'e kadar olan kısmın eni elli dört karış.....(1997:199).

1.13. Kutsal Oluk(Altınoluk)

Kutsal oluk, altından yapılmıştır. Hacer-i Esved cephesinin üst tarafındadır. Bir karış genişliğindedir. Duvardan iki iki karış dışarıya çıkmıştır. Altında yapılan duaların kabul edildiğine inanılır. ....(1997:201).

1.14. Hacer-i Esved

Hacer-i Esved denilen kutlu taş yerden altı karış yüksekliktedir. Uzun boylular eğilerek öpülebilir. Kısa boylular ise biraz zorlanarak uzanırlar. Kabe'nin doğu köşesine bitişik olan bu taşın boyu bir karış. Eni ise bir karışın üçte ikisi kadar. Tavafa, Hacer-i Esved'den başlanır. Tavaf edenin karşılaştığı ilk rükun burasıdır. Oraya selam verir. Daha sonra biraz geriye çekilerek Kabe'yi solunda bırakır. Tavaf esnasındakuzeyde Irak Köşesi'ne, batıda Şam Köşesi'ne ve güneyde Yemen Köşesi'ne yönelir. Sonra da doğuya Hacver-i Esved'e döner.1997:201,202).

1.15. Cami-i Kibleteyn

Bu cami'de iki mihrab bulunur. Biri hala kiblemiz olan Mekke-i mükerremeye nazırdır. Biri garb canibine Kudus-i Şerif'e nazırdır. Hazret-i Resul-i Kibriya Muhammedü'l- Mustafa hicretin on dördüncü senesinde ibadet ederken, bu cami-i Kibleteyn içre Hazret-i Cibril-i Emin Cenab-ı Kibriya tarafından nazil olup ayeti şerifi getirdi. Ayet-i şerif nazil oluncaı....Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir(Bakara Suresi/144), bu cami-i içre kible garb canibine müteveccih Kudus-i şerife iken Hazret-i Risalet- penah ol sa'at müceddeden bir kible dahi bina etdirip kible emr-i Hak ile Mekke-i mükerremeye veli olunup ila haze'l-an ve inkırazu'd-devran kible-i Muhammedi Mekke-i mükerremeye olmağılır Kibleteyn cami'inde iki mihrab olmağile Kibleteyn derler(2005:308,c.9).

1.16. Makamlar

1.19.1. Makam-ı Hanefi, 1.19.1. Makam-ıİmamMalik, 1.19.3.Makam-ı İmamHanbeli,1.19.4.Makam-ı İmam Şafi.

1.17.Zemzem

Zemzem Kuyusu'nun kubbesi Hacer-i Esved'in karşısında, aralarındaki mesafe yirmidört adımdır. İbrahim Makamı, kubbenin sağında, kubbeye uzaklığı on adımdır. Kubbenin içi beyaz mermerle döşenmiş.....(1997:203). .zemzem kuyusundan gece gündüz çatal kovalar ile ab-ı Zemzem çekip durulur. Hikmet-i Hüda bila-hisab bu kadar yüzbinlerce çekilen su bir katre eksilmez(2005:386,c.9).

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Evliya Çelebi, seyahatnamesinde öncelikle payitaht İstanbul'dan başlayarak, Rumeli(Bosna-Hersek'ten başlayarak), Anadolu, Şam, Mekke, Basra, Yemen, Mekke, Medine, Mısır, Musul başta olmak üzere doğu-batı, kuzey-güney hemen hemen tüm Osmanlı coğrafyasınının merkez ve taşralarını kaleme almış ve 10 ciltlik bir eserini günümüze kazandırmıştır. O günün dünyasında Osmanlı yönetim sistemini, vakf, vakfiye, hayır ve hasenat kurum ve kuruluşlarını, Osmanlı halkının değerlerini, özellikle Mekke ve Medine ve Ortadoğu coğrafyasını çoğu kez ağır bir dille dile getirmiştir. Osmanlı payitahtı İstanbul'u bugün olduğu gibi geçmişte de üç kıtanın odak noktası olduğunu göstermektedir.

Hazreti İbrahim'den bu yana hemen hemen Mekke'nin İslam Dinin merkezi olma özelliğini koruduğu ve Mekke'ye doğrudan yardım yapan vakfiyelerin yüzyıllarca yardımlarını sürdürdükleri görülür. Bu konuda dönemin Kanuni Sultan Süleyman, Sultan Selim, Yıldırım Bayezid başta olmak üzere tüm padişahların önemli birinci elden katkıları olur.

Sonuç olarak Osmanlı payitahtı İstanbul, yüzyıllarca, İslam Dinin doğduğu topraklar olan Mekke ve Medine'ye yardımı, İslam adına ve insanlık adına vakıf ve çeşitli hayrat ve hasanatlar aracılığı ile sürdürmeyi vazgeçilmez bir görev olarak üstlenmiş ve yüzyıllardır istisnalar hariç aksatılmadan sürdürülmüş olduğu görülmektedir. Bunun dini inaç boyutunun yanısıra tarihi bağlar nedeniyle insani boyutunun da bugün ve gelekte sürdürülecektir demek, yanlış bir ifade olmaz görüşümdedir.

KAYNAKÇA

- (1) Çelebi, Evliya, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C.1(2 kitap), 3. Baskı, 2004. C.3, 1.Baskı, 1999. C.4. 1.Baskı, 2001. C.5. 1.Baskı, 2001. C.6. 1.Baskı, 2002. C.7.1.Baskı, 2003. C.8. 1.Baskı, 2003. C.9. 1.Baskı, 2005.
- (2) Develioğlu, Ferit (2004) Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat, 21. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi.
- (3) Sami, Şemseddin (1996), Kamus-ı Türkî, 7. Baskı, Ankara, Çağrı Yayınları.
- (4) Tancı, Ebu Abdullah Muhammed (2004) İbn Battuta Seyahatnamesi, Çeviren, inceleyen: A. Sait Aykut, 3.Baskı, İstanbul, Yapı Kerdi Yayınları.
- (5) Türkçe Sözlük (2011), 11. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (6) Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi (1878 İstanbul, 1942), Kuran-ı Kerim Meali, Konya, Haktan Yayımcılık.

İYİLİK SÖZCÜĞÜ VE ANA KAYNAKLAR

Dr. Mukadder GÜNERİ

Araştırmacı

Orcid ID: 0000- 0002-4384-6183

ÖZET

Bilindiği üzere iyilik insanoğluna has bir özelliktir. İyilik sözcüğüne, üstlenmiş olduğu anlam açısından bakıldığında; 1. İyi olma durumu, salah. 2. Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet(2011 Türkçe Sözlük, s. 1237). Sözlük anlamının ötesinde “iyilik” sözcüğü, maddi ve manevi yönden toplum ve insan ilişkilerinde pek çok manayı bünyesinde barındırır. Toplum bireyleri arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve bu gibi hususlarda katkı sağlar. Yalnız günümüz dünyasında hızlı devam eden ve hızına yetişilemeyecek konuma gelen teknolojik gelişmelerin toplumların ve bireylerin yaşamlarının her alanında etkisi sonucu yaşanan değişim, insan ilişkilerinin değişimine yol açmıştır. İyilikler daha çok bireysellik konumundan çıkarak, kamusallaşmış ve her türlü iyilik yani yardımlaşma kamu kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaya başlanmıştır.

Bu bilgilerden hareketle, “iyilik” sözcüğü, Türk- İslam kültürünün ana kaynaklarından başta Kuran-ı Kerim olmak üzere Yusuf Has Hacib’in eseri Kutadgu Bilig ve Edip Ahmed B. Mahmud Yükneci’nin Atebetü’l – Hakayık eseri nezdinde, nitel bir yöntemle incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Atebetü’l Hakayık, İyilik, Kuran-ı Kerim, Kutadgu Bilig.

GİRİŞ

İnsanlık tarihine baktığımızda, özellikle 1980 sonrası hissedilen ve bugün hızına erişilemeyecek boyutta devam eden teknolojik gelişmelerin, yaşamın her alanında(adli, askeri,ekonomik, idari, kültürel, siyasi, sosyal ve bu gibi) devam eden etkisi sonucunda, insanlığın bugüne kadar yaşamamış olduğu bir değişim süreci yaşadığı görülür. İçinde yaşadığımız bu süreç, bilgi çağı diye adlandırılmaktadır. İletişim teknolojisinin gelişmesine paralel olarak dünyamız küçülmüş, genel, yerel ve bireysel değerler sınır tanınmadan paylaşılır hale gelmiştir.

Bu durum, günümüz dünyasında toplumların ve bireylerin yaşamlarının her alanında ortaya çıkan etkisi sonucu yaşanan değişim, insan ilişkilerinin değişimine yol açmıştır. Bundan insanoğluna has bir özellik olan “iyilik” de değişime uğramış, genelde bire bir yapıla gelen iyilikler daha çok bireysellik konumundan çıkarak, kamusallaşmış ve her türlü iyilik yani yardımlaşma, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaya başlanmıştır. İyilik sözcüğüne, üstlenmiş olduğu anlam açısından bakıldığında; 1. İyi olma durumu, salah. 2. Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet(2011:1237). Sözlük anlamının ötesinde “iyilik” sözcüğü, maddi ve manevi yönden toplum ve insan ilişkilerinde pek çok manayı bünyesinde barındırır. Toplum bireyleri arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve bu gibi hususlarda katkı sağlar.

“İyilik” sözcüğünün felsefi boyutu değil, daha çok sosyal boyut, başta Kuran-ı Kerim olmak üzere, Türk Müslüman kültürünü günümüze taşıyan Kutadgu Bilig ve Atebet’ül- Hakayık adlı eserler nezdinde nitel bir yöntemle incelenmiştir.

I. LİTERATÜR TARAMASI

İsmail Taş'ın "Ögdülmiş ve Ogdurmuş'un Dünya Görüşünde Öne Çıkan İyilik Sorunu" adlı çalışmasından başka "İyilik" sözcüğüyle ilgili çok fazla bir bilimsel araştırmaya rastlanılmamıştır. Taş bu çalışmasında, "iyilik" sözcüğünün felsefi boyutununa ilişkin bir çalışma yapmış ve "en yüksek iyilik olarak mutluluk" görüşüne vurgu yaparak, iyilik erdemi nedir? sorusuna cevap aramıştır."(2011:515).

".....Allah iyilik edenleri sever."Ali İmran Suresi: 134. "Kim iyilikle gelirse, on a daha iyisi verilir....."(Neml Suresi: 89).

"Tiriglikni mün kıl asıg edgülük, yarın bolga edgü yigü kedgülük > Hayatı sermaye yap, bunun faizi iyiliktir. Bu sana yarın için iyi yiyecek ve giyecek temin eder(1999:39(232).

"Tiril edgü fi'lin köngüller alıp > İyi hareket et, gönüller alarak yaşa(1992:70(365). İyilik, insan ilişkilerini pek çok yönden dolaylı dolaysız olumlu olumsuz etkilemektedir.

II. METODOLOJİ

Bu çalışmada nitel bir yöntem izlenmiştir.

1.İyilik ve Adalet,

2.İyilik ve Doğruluk,

3.İyilik ve Din,

4.İyilik ve İnsan,

5.İyilik ve Beslenme.

6.İyilik ve diğer

Altı başlıkta "iyilik". değerlendirildiğinde;

IV. BULGULAR VE TARTIŞMALAR

1. İyilik ve Adalet

"Şüphesiz ki Allah size adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarına bakmayı emreder; hayasızlıktan, fenalıktan nehyeder....."(Nahl Suresi/90),

"Allah sizi din hakkında sizinle yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan men etmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever.."(Mümtehine Suresi/8).

2. İyilik ve Beslenme

"yaraglıg aşıngnı kişike yitür, yarag bulsang oprak yalıngnı bütür." > yemeğe yarar yemek varsa, aç insan yedir. Giymeğe yarar elbise bulursan, çıplağa giydir(1992:67(329).

"tiriglikni mün kıl asıg edkülüg, yarın bolga edgü yigü kedgülük." > hayatı sermaye yap, bunun faizi iyiliktir. Bu sana yarın için iyi yiyecek ve giyecek temin eder(1999:.

3.İyilik ve Doğruluk

“Ya Rab bana hikmet ver ve beni iyilere kat. Sonra gelecekler içinde beni doğrulukla anılanlardan eyle.”(Şuara Suresi/83,84).

“...kedim ton talusu könilik tonı.” > elbiselerin en iyisi, doğruluk libasıdır.

4.İyilik ve Din

...”Allah inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük bir mükaat va’d etmiştir(Fetih Suresi/29).

“Allah iyilik edenleri ve güzel davrananları sever.”(Al-i İmran Suresi/134,148).

“bayat kimke birse ukuş ög bilig, öküş edgüçükke uzattı elig.” >Tanrı kime anlayış, akıl ve bilgi verirse, o pek çok iyiliklere elini uzatır(1999:32/151).

“tarıglık tip aymış ajunnı Resul, tarıglıkta katlan tarı edgüçük. > Resul, dünya için tarladır demiş; tarlada çalış-çabala ve iyilik ek(1992:55/191,192).

5.İyilik ve İnsan

“.....Ancak, iman edip iyi ameller işleyenler başkadır....”(İnşikak Suresi/25).

“bayat kimke birse ukuş ög bilig, öküş edgüçükke uzattı elig.” >Tanrı kime anlayış, akıl ve bilgi verirse, o pek çok iyiliklere elini uzatır(1999:32/151).

“sanıp sözlegen er sözi söz sagı.” > Düşünerek konuşan adamın sözü, sözün iyisidir(1992:51/133).

“sanga tegdi emdi kezigçe orun, kamug edgüçük kıl sen edgü burun.” > şimdi bu yere sahip olma sırası sana gelmiştir; sen her kesten iyi ol ve hep iyilik yapmağa çalış(1999:39/236).

6.İyilik ve Diğer

“.....Muhakkak ki iyilik kötülükleri giderir. Bu ise düşünebilenlere bir öğüttür.”(Hud Suresi/114).

“...Allah inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük bir mükaat va’d etmiştir.”(Fetih Suresi/29).

“aya mal idisi akı edgü er, bayat birdi erse sanga sen me bir.” > ey mal sahibi iyi ve cömert adam, Tanrı sana verdi ise, sen de ver...”(1992:60/245,246).

“aya edgü umgan isizlik kılıp, tiken edlegen er üzüm biçmez ol.” > ey kötülük yapıp iyilik uman kimse, diken eken üzüm biçmez(1992:70/375,376).

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Başta Kuran-ı Kerim olmak üzere Kutadgu Bilig ve Atebetü’l – Hakayık olmak üzere, üç ana kaynak nezdinde “iyilik” sözcüğünü incelememiz sonucu: İyilik öncelikle insana has bir duygu

ve insana ve yaşama dair; iyilik > adalet, iyilik > cimrilik, iyilik > doğruluk, iyilik > dua, iyilik > güzellik, iyilik > hoşgörü, iyilik > iş, iyilik > kötülük > iyilik > paylaşma, iyilik > sabır, iyilik > sevgi, iyilik > söz > 1. Güzel söz, 2. Yararlı söz. İyilik > tutum ve davranış, iyilik > yardımlaşma, iyilik > yaşam ve bu gibi. Yani “İyilik “sözcüğü insana ve yaşama dair her şey ile doğrudan ilgili olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Hızla değişen koşullar sonucu, yukarıda ifade edildiği üzere iyilikler, daha çok bireysellik konumundan çıkarak, kamusallaşmış ve her türlü iyilik yani yardımlaşma kamu kurum ve kuruluşlar tarafından yapıldığı günümüz dünyasında, birey olarak ifade edildiği üzere, insani bir davranış olan iyiliği yaşamımızın bir gereği olduğunu unutmayarak, çevremize de tutum ve davranışlarımızla unutturmamak gerekmektedir. “Allah güzel iş yapanların mükafatını zayi etmez(Tevbe Suresi/120), “yori edgülik kıl ay edgü kişi, itiglig bolur tutçı edgü işi > ey iyi insan, yürü, iyilik yap, iyinin işi düzgün gider.”(1999:49/345).

KAYNAKÇA

- (1) Develioğlu, Ferit (2004) Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat, 21. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi.
- (2) Edib Ahmed B. Mahmud Yükneci (1992), Atebetü'l- Hakayık, 2. Baskı, Ankara, Çeviren: Reşit Rahmeti Arat, Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (3) Sami, Şemseddin (1996), Kamus-ı Türkî, 7. Baskı, Ankara, Çağrı Yayınları.
- (4) Taş, İsmail (26-27 Ekim 2009) ” Ögdülmüş Ve Odgurmış’ın Dünya Görüşüne Öne Çıkan İyilik Sorunu” Adlı Bildiri, Yusuf Has Hacib Ve Eseri Kutadgu Bilig Bidirileri, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (5)Türkçe Sözlük (2011), 11. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (6) Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi (1878 İstanbul, 1942), Kuran-ı Kerim Meali, Konya, Haktan Yayımcılık.
- (7) Yusuf Has Hacib (1999), Kutadgu Bilig, 4. Baskı, Ankara, Çeviren: Reşit Rahmeti Arat, Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları.

İBN SÜREYC ve ERKEN ORTA DOĞU MÜZİK TARİHİ HİCAZ GINA EKOLÜNDEKİ YERİ

IBN SURAYDJ and HIS PLACE in THE HIJAZ GHINA SCHOOL in THE EARLY MUSIC HISTORY OF MIDDLE EAST

Recep USLU

Doç.Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Türk Musikisi Bölümü, Prof., İstanbul Medeniyet University, Department of Turkish Music, Orcid ID: 0000-0002-3849-2982

ÖZET

Hicaz Gına Ekolü, Henry George Farmer tarafından yapılan Orta Doğu müzik tarihinde kullandığı dönem adının bir başka ismidir. Farmer, Encyclopedia of Islam (1930) için yazdığı “Music” maddesinde Arap Müziği tarihini dönemlendirmiştir. Orada müzik tarihinin başlangıcı, 1-İslamdan Önceki Dönem, 2-Eski Arap Ekolü dediği iki dönemle başlatır. Burada, Farmer’ın özellikle Arap müziği tarihi yazdığını unutmamalıyız. O bir taraftan Arap müziği tarihini anlatırken, diğer taraftan daha ilk cümlesinde “I/VII.yüzyılda Arap ve İran musikisinin bir nazariyesi bulunduğu dair elimizde kati kayıtlar bulunmaktadır” diye anlatıma başlamıştır. Yazısında ilk verdiği örnek isim İbn Miscâh, Habeşli bir köledir; ne Arap ne de İranlıydı. Yazının devamında İbn Miscâh’ın Pers ve Rum’a gidip müziği öğrendikten sonra Arap müziği unsurlarına uymayanları almadığını ve İran ve Bizans usullerini kabul etmediğinden bahseder. Bunu dayandırdığı tek kaynak İsfahani’nin Kitabı’l-Egani’sidir (: Şarkılar Kitabı). Dolayısı ile müzik tarihçileri tarafından Orta Doğu müzik tarihinin diğer toplumlarını dışlayan Farmer’ın “Eski Arap Ekolü” teriminin ulusalcı siyasi bir yaklaşım sergilediğinin ve bilgi kaynağını hiç eleştirmediği zamanla farkına varıldı.

Bu bildiri bizim konumuzun başlığında yer alan Hicaz Gına Ekolü’nün öncüsünün İbn Miscâh olmadığını, İbn Süreyc olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bildiri Farmer’ın bu yazısında kaynakta anlatılanların gerçek olup olmadığını sorgulamadığı, eleştirisiz ve gerekçesiz kabul ettiğini ortaya koymaktadır. Onun bu görüşü yazarın başka eserlerinden mesela Arap musikisi tarihi (1929) eserinden de tetkik edilmiştir. J.W.Fück (1971) de aynı fikri takip eder. Bu bildiride Farmer’ın yazdıklarına ve kaynak bilgisine eleştirel müzikoloji yöntemiyle yaklaşımın sonucu konu yeniden araştırıldı ve eleştirildi. Kaynak bilgilerini yeniden değerlendirmek için, kaynaktan aktarılan bilgilere kronolojik yöntemle yaklaşım gerekmiştir. Bildiride bahsedilecek olan İbn Süreyc hakkında anlatılanlara “kronolojik yöntem” yaklaşımı sonucunda dönem içindeki rolünün göz ardı edildiği anlaşılmıştır. Müzik tarihi dönemlerinden ikincisinin adı J.Fück’in de Encyclopedia of Islam’da (New edition baskısında bk.İbn Miscâh ve İbn Süreyc) kullandığı Hicaz Gına Ekolüdür. Bildiride nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve bu konu kaynaklardan hareketle delillendirilmiştir ve “Mekke’nin ilk ud icracısı ve bestecisi” olan Süreyc’oğlu’nun Hicaz Gına Ekolü’nün öncüsü olduğu ortaya konmuştur. Sonuçta erken dönem Hicaz Gına Ekolünün çok iyi bir kronolojisinin yapılması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Henry George Farmer, İslam Ansiklopedisi Musiki Maddesi, Hicaz Gına Ekolü, İbn Miscâh, İbn Süreyc.

IBN SURAYDJ: THE HIJAZ GHINA SCHOOL In THE EARLY MUSIC HISTORY OF MIDDLE EAST

ABSTRACT

Hijaz Gina School is another name for the period used by Henry George Farmer in the history of Middle Eastern music. Farmer periodized the history of Arabic Music in the article “Music” he wrote for the Encyclopedia of Islam (1930). The beginning of the history of music begins with the two periods that he called 1- The Previous Period in Islam, 2- The Old Arab School in it. Here, let's not forget that Farmer specifically wrote Arab music history. While he was telling the history of Arab music on the one hand, he started to narrate as follows in his first sentence: “We have certain records showing that there was a theory of Arab and Iranian music in the I / VIIth century”. Then the first example he gave in the article is Ibn Misdjah, an Abyssinian slave; it was neither Arab nor Iranian. In the continuation of the article, it is mentioned that after Ibn Mischah went to Persia and Rum and learned music, he did not accept those who did not fit the elements of Arabic music and did not accept Iranian and Byzantine styles. The only source on which he based this on is Isfahani's Kitab al-Agani (: The Book of songs). Therefore, over time, it has been realized by music historians that Farmer's term "Old Arab School", which excludes other societies in the history of Middle Eastern music, exhibits a nationalist political approach and never criticizes the source of information.

This paper aims to show that the pioneer of the Hijaz Gina School, which is in the title of our topic, is not Ibn Mischah, but Ibn Suraydj. The statement reveals that in this paper, Farmer did not question whether the statements in the source were true, and accepted it without criticism and reasoning. This view of his is also examined in the author's other works such as The History of Arabic Music (1929). J.W.Fück (1971) also follows the same idea. In this paper, as a result of the critical musicology approach to Farmer's writings and source information, the subject has been re-examined and criticized. In order to re-evaluate the source information, it was necessary to approach the information transferred from the source with the chronological method. It was understood that Ibn Suraydj's role in the period was ignored as a result of the chronological method approach to the things told about him. The second of the periods of music history is the Hijazi Ghina School, which J. Fück uses in the Encyclopedia of Islam (see Ibn Suraydj or Ibn Misdjah in New edition). Qualitative research method was used in this paper and this issue was proved based on the sources and it was revealed that Ibn Suraydj the composer and Mecca's first oud performer was the pioneer of the Hijazi Ghina School. As a result, it is recommended to make a very good chronology of the early Hijazi Ghina school.

Keywords: Henry George Farmer, Music in the Encyclopedia of Islam, Hijazi Ghina School in music history, Ibn Misdjah, Ibn Suraydj.

GİRİŞ

Bu bildiride ele alınacak konu Hicaz Gına Ekolü, Ortadoğu Müzik Tarihinin İslamiyetin gelişinden sonra oluşan ilk müzik ekolüyle ilgilidir. Bu ekolün yazıya geçirilişi kısa süre sonra başlamış olsa bile bu yazmalar maalesef elimizde değildir. Bu ekol hakkında bilgilerin bir kısmını yazılı kaynaklardan bir kısmını sözlü kaynaklardan derleyen tek eser Isfahani'nin Kitabul-Egani'sidir. Bu eser 925-930 yılları arasında saray kütüphanesinde yıpranmaya yüz tutmuş yazma eserlerdeki bilgilerin Isfahani tarafından yeni bir planlama ile yazılması ile oluşmuştur. Yararlanılmış yazmaların hiç biri günümüze gelmemiştir. Dolayısı ile Hicaz Gına

Ekolünün ortaya çıkışı ile yazıya geçirilişi arasında uzun bir zaman aralığı vardır. İsfahani doğrudan doğruya Hicaz Gına Ekolünün öncüsünü belirtmemiştir. İçerdiği birçok biyografiden bazılarında Hicaz Gına Ekolünün ilklerinden olduğunu yazmaktadır. Fakat bunlar arasında kimin ilk öncü olduğunu seçmek bir araştırmayı gerektirmektedir.

Bu bildiri başlıkta geçen Hicaz Gına Ekolü'nün ilk öncüsünü tespit etmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu araştırmada kronoloji yöntemi de kullanılmıştır. Bildirinin varsayımı konuyla ilgili ilk kitap yazarlardan biri olan Yunus el-Katib'in eserinde Hicaz'da yetişen muganniler arasında İbn Süreyc'i en iyi muganni olduklarını belirtmesiyle ortaya çıkmaktadır. Encyclopedia of Islam'da ele alınan İbn Süreyc'in kim olabileceği sorgulanacaktır.

Yunus El-Katib ve Hicaz Mugannileri

Yunus el-Katib'in Hicaz mugannileri hakkında bir kitap yazdığını el-Egani'deki bir ifadeden anlıyoruz. Bu kitapta yazılanlar Kitabul-Egani'de dağınık olarak yer almaktadır. İçerdiği bilgilerden birini konumuzun gereği varsayım olarak aldık. Yunus el-Katib, eserinde Hicaz'da yetişen muganniler arasında en iyi olan dört kişiyi sayar: İbn Süreyc, İbn Miscah, İbn Muhriz ve Gariz'dir. Bunların arasında da İbn Süreyc hepsinden daha iyi olarak gösterilmiştir. Bizde İbn Süreyc'in hayatını inceleyerek bunun mümkün olup olmadığını sorgulayacağız.

BULGULAR

Bulgular bölümünde önce İbn Süreyc hakkında kaynaklardan derlenen bilgi ortaya konacak, daha sonra Hicaz mugannileri arasındaki yeri saptanmaya çalışılacaktır. Bu tespitler yapılırken, hakkında yazılanlar eleştiri süzgecinden geçirilecektir.

İbn Süreyc'in Hayatı

İbn Süreyc'in Hayatı el-Egani'den (2008, c.1, s.170-213) derlenen ve tarafımızdan düzenlenen bilgilerle şöyledir:

Hicaz mugannilerinden biri olan İbn Süreyc, Mekke'de 13/634 yılında Hz.Ömer'in hilafetinde doğdu. Annesi Raika ağıtçı idi. Babası Mekke'nin güvenlik biriminde çalışıyordu. Sesi güzeldi. Çocukluğundan itibaren annesi ile ağıtlara katıldı. Ergenlikten sonra ağıtlara annesiyle birlikte katılmadığı için yeni arayışlara eğildi. Def öğrendi. Defle şiirleri aruz vezinlerine uygun söylemeyi kendi kendine geliştirdi. Sunnet düğünlerine ve gençlerin eğlencelerinde şarkı söylemeye başladı. Cahiliye şairlerinden başka bir çok muhadram şairlerin şiirlerini de gına bestesi yaptı. Hz.Osman zamanında Ata b.Ebu Rebah'ın mevali çocuklarının sunnet düğünlerinde okuduğu gınalarla ünlendi. Söyledikleri başkaları tarafından da taklit edilmeye başlandı. 41/661 yılından sonra halife Muaviye'nin Mekke'deki evini tamire gelen Hireli işçilerden ud öğrendi ve Mekke'nin ilk ud çalanı oldu. 53/673 yılında Muaviye'yi protesto için Mekke'ye gelen Hz.Hüseyin ve diğer kişilere gına söyledi, onların şiirlerini besteledi. Uzun yıllar dostluk yapacağı ve bir çok şiirini besteleyeceği Ömer b.Ebu Rebia ile bu protesto için Mekke'ye gelince tanıştı. 61/680 yılında Hz.Hüseyin'in Kerbela'da öldürülmesi üzerine Ebu Kubeys dağında okuduğu ağıt meşhur oldu. 63/683 yılından sonra davet üzerine Medine'ye geçti ve Hz.Hüseyin'in kızı Sükeyne'ye hizmet etti. Burada Gariz ve diğer mugannilere ders verdi. Halifeler tarafından düzenlenen gına yarışmalarına katıldı. 65/685 ve 96/714 yılları olmak üzere iki defa müzik yarışmasına katıldı ve kazandı. 85 yıl yaşadı. Mekke'de 98/717

yılında öldü. Türkiye’de İbn Süreyc hakkında ilk yayın yapan Kılıçlı’nın (1993) bir kısım yazdıkları benzerlik gösterdiği için, Fück’ün yazdıkları ile birlikte eleştirilecektir.

Fück’ün İbn Süreyc’i ve Eleştirisi

J.W.Fück’in yazdığı “İbn Suraydj” (EI New Edition, c.3, s.950) maddesinde doğum tarihi 40/660 olarak verilmiştir, oysa İbn Süreyc’in Hz.Ömer zamanında doğduğu ifade edilmiştir (Kılıçlı, 1993, s.116). Buna göre daha önceki bir tarihte doğmuş olması gerekir. Fück, İbn Miscah’ın ağıtçı olmasından söz etmiş olmakla beraber, İbn Süreyc’in anne adının Raika ve mesleğinin ağıtçı olduğundan, İbn Süreyc’in ağıtçılığı annesinden öğrenmiş olabileceğinden söz etmemiştir. Gınada öğretmeni İbn Miscah olduğunu söylemiş olması, İbn Miscah’la olan ilişkisi hakkında yeterince kronolojik bir inceleme yapmamış anlamına gelmektedir. İbn Miscah’la yakın arkadaş olması, birlikte büyüdükleri ve annesi dolayısı ile gınayı İbn Miscah’tan daha önce öğrenmiş olması, dolayısı ile İbn Miscah’tan gına dersi alamayacağını, kaynağı el-Egani’de yer alan bu ifadenin, Fück tarafından eleştirisi gözden kaçırılmıştır. “En büyük öğrencisi, sonunda ustasını geride bırakan el-Garid idi” derken öğrencisi olduğu doğru olmakla birlikte, öğrencisi tarafından geride bırakıldığı şüphelidir. Fück, yine el-Egani’de yer alan İshak Mevsili’nin ifadesiyle 68 bestesinden söz etmektedir. İshak’ın bu ifadesi Isfahani’nin el-Egani’deki tespitlerine uymamaktadır. Yine Fück, el-Egani’deki “hafif ritimler olan remel ve hezeci tercih etti” ifadesini seçmekte yanılmaktadır. Yine Fück’ün ifadesiyle “Persian lute” (flute kelimesinde bir yanlışlık olmalı) ile şarkılarına eşlik etmiş olduğu, Farmer’ın tarihinde belirttiği bölge adıyla yani “Hireli udu” şeklinde anlaşılırsa doğru olmakla birlikte, Fück, Mekke’nin ilk ud çalgıcısı olduğunu belirtmemiştir. Bazı şarkılarını söyleyen damadı Said el-Huzeli’nin besteciliği kimden öğrendiğinden söz edilmemiştir. Fück’ün makalesinde İbn Süreyc’in Mekke’de 96/714 yılında öldüğü, ayrıca başka rakamlar verildiği belirtilmektedir. Nitekim Türkiye’de ilk defa İbn Süreyc hakkında bilgi veren Kılıçlı (1993, s.116) ölüm tarihini 125/734 vermektedir. Fakat el-Egani’de İbn Süreyc’in Hz.Ömer zamanında doğduğu ve 85 yıl yaşadığı belirtildiğine (Kılıçlı, 1993, s.116) göre ölüm tarihinin 98/717 olması gerekmektedir. Çoğu araştırmacı da bu tarihi kabul etmektedir. Kılıçlı, 85 yılı hesaplarken Hz.Ömer’in ölüm yılını esas almakla hata etmektedir. Dolayısıyla Yezid b.Abdülmelik’e (ö.105/724) ölümünden dolayı ağıt yakmış olmasının (Kılıçlı, 1993, s.118) doğruluğu hem ölüm tarihi hem de Hz.Hüseyin taraftarı olduğu için kabul edilemez.

İbn Süreyc’i yeniden kalema alan George Sawa, onun “muhanneş olarak (effeminate)” (EI Three, 19.07.2021) bilindiğini yazması, konuya yeterince eğilmediğini, diğer araştırmalarda yazılan bilgileri aktardığını göstermektedir. İbn Süreyc’in muhanneşliği konusunda el-Egani’de yer alan anlatıların ravileri birinci derecede şahitler olmadıkları, İbn Süreyc’den 100 sene sonra yaşayan kişiler tarafından belirtildiği, muhanneşliği iddiasının doğru bir değerlendirme olmadığı tespit edilmiştir (Uslu, 2021, s.188).

İbn Süreyc’in Besteleri

Fück, İbn Süreyc’in besteleri hakkında sadece İshak Mevsili’nin ifadesini aktarmıştır. İbn Süreyc’in bestelerinin gerçek sayısına el-Egani taranarak ulaşılmıştır. el-Egani, İbn Süreyc’in 300 bestesini kaydetmiştir. Gariz’in ise el-Egani’de kayıtlı beste sayısı daha azdır, bu tespit ise Gariz’in ustasını geçtiği anlatısının şüpheli olduğunu göstermektedir. 300 bestesinin ikaları analiz edildiğinde, İbn Süreyc’in “hezec ve remel ikaları tercih ettiği” ifadesinin de doğru olmadığı anlaşılmaktadır, çünkü bestelerinin çoğu sakil ve daha azı remel ikadadır, tercih ettiği iddia edilen hezec ikada hiçbir bestesi kaydedilmemiştir. İbn Süreyc’in bestelerinden Fück’ün yazdığı gibi sadece biri değil, en az 3’ü İbn Cami ve İbrahim el-Mevsili tarafından derlenen *el-Mietü’s-savti’l-muhtâre* (: 100 Seçkin Savt, Harunreşid için 180/796 yılında derlenmiştir)

arasındadır. İbn Süreyc'in 300 kadar bestesine makaleyi aşacağından burada yer veremiyoruz. İsfahani'nin (2008, c.1, s.191) aktarımıyla İbn Süreyc, "saf ahlaki karaktere sahip, insanların değerini çok iyi bilen" bir muganni idi. Onun bestelerinin ve gına icrasının değeri için Medine halkının kanaatini verebiliriz. Medine halkı "biz onu ve ondan sonrakileri dinledik, ondan hiç duymadığımız gınalar dinledik, onun dışındakiler bizi bunalttı" (İsfahani, 2008, c.1, S.191) dediler. Veya onu en olgun zamanında tanıyan ünlü şair Cerir "o söylediği zaman gönülden söylerdi, herkesin gönlüne hitap ederdi, mugannilerin seyyidi ve terennüm edenlerin biriciği" (İsfahani, 2008, c.1, s.207) olduğunu söylemiştir.

İbn Süreyc ve Hicaz Mugannileri

el-Egani (yzm yılı 925), Hicaz mugannilerini Ma'bed, İbn Süreyc ve İbn Muhriz sırasıyla anlatmaya başlamıştır. Fakat bu kronolojik bir sıralama değil, 100 Seçkin Savt eserinde seçilen bestelerin mugannileri sırasına göredir. Zamanın en yakın eleştirmeni Yunus el-Katip (ö.135/752) el-Egani'deki ifadesiyle Hicaz mugannilerinin dört mugannisini en iyi muganni olarak sayar. Girişte'de belirttiğimiz gibi bunlar İbn Süreyc, Gariz, İbn Muhriz, İbn Miscah'tır. Bu öncüler arasında ise İbn Süreyc en iyisidir. Sayısal açıdan el-Egani'de kaydedilen besteler Yunus el-Katib'in bu fikrini desteklemektedir. Bu dört kişiden İbn Miscah, 40 beste ile en az bestesi kaydedilen kişidir. İbn Miscah'ın bestelerinde takip ettiği en yakın ismin İbn Süreyc olduğu görülmüş olması ve özellikle çocukluk arkadaşı olması, hoca-öğrenci ilişkisinin çözümünde önemli bir tespit olmuştur. İbn Miscah'in az sayıda bestesine rağmen gına hocası İbn Süreyc'in bestelerini de okuyarak en iyi muganniler arasında sayılmış olduğunu düşünebiliriz.

İbn Süreyc'in Hicaz'da önemli bir muganni olduğuna işaret eden başka anekdotlar da vardır. Bunlardan biri zamanın ünlü mugannilerinden Huneyn el-Hiri'nin (ö.110/728?) oğlu Ubeyd'in "babam, kendisi dışında üç muganniye üstat olarak anardı, bunlar Hicaz'dan İbn Süreyc, Gariz ve Ma'bed idi" (İsfahani, 2008, c.2, s.231) demiş olması önemlidir.

İbn Süreyc'in (d.Mekkelî İbn Miscah'tan başka yaşıt olduğu bir diğer muganni Medineli Tuveys'tir (d.11/632- ö.92/711). Fakat Tuveys'in el-Egani'de kaydedilen bestelerinin sayısı çok daha azdır. Bu tespit, Tuveys'in büyük muganniliği hakkında söylenen, ikalar icat ettiği gibi abartıların gerçek olmadığını göstermektedir. Kronolojik olarak muganniliğe merakından çok önce muhannesliği ile şöhret olduğundan muganniliği ile karıştırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bestelerindeki ortak şiirlerine, mutkan ve rakik gına tarzlarına ve ikalarına, kronolojiye bakarak İbn Süreyc'i örnek alan İbn Miscah, Gariz ve Tuveys'ten başka diğer mugannilerden damadı Said Huzeli, Saib Hasir, Ma'bed, İbn Muhriz, Malik, Yahya el-Mekki sayılabilir. Gariz gibi İbn Süreyc ile diğerleri arasında öğretmen-öğrenci ilişkisini tespit için daha geniş araştırma gerekmektedir. Müzik tarihi kaynaklarında şimdilik sadece "Süreyci" (Abbud 2004: 36; Sawa 2015: 206-207) diye bir gına tavrından/ekolünden uzun süre bahsedildiğini belirtebiliriz.

Sonuç

Konumuzun elde mevcut en eski kaynağı, 925 yılında yazılmış olan el-Egani'dir. İsfahani tarafından saray kütüphanesindeki yazmalardan faydalanarak çok çeşitli rivayetleri bir araya getiren el-Egani'deki bulanık ifadeler, yine el-Egani'deki kayıtlarla analiz edildiğinde Hicaz Gına Ekolü'nün mugannileri arasında İbn Süreyc'in hayatı netleştirilebilmektedir. Daha önce bu bakış açısıyla araştırılmamış olan konu, bu makalede nitel ve kronolojik yöntemlerle eleştirel olarak incelenmiştir. Bulgular ve analizler sonucunda bu makalede ileri sürülen biyografik bilgi şu şekildedir.

İbn Süreyc, 13/634-98/717 yılları arasında yaşamıştır. Annesi Raika ile birlikte ağıtlara katılmak suretiyle küçük yaşta ağıtçılığı, ergenlik yaşından itibaren ise def çalarak gına söylemeye başladı. Şiir ve aruz ikalarıyla ilgilendi ve ilk gına ikaların tespit edilmesinde önemli bir yeri vardır. Hz.Osman zamanında muganni olarak ünlendi. Hz.Ali zamanında düğün ve eğlencelerde muganniliğe devam etti. Emevi halifesi olan Muaviye'nin Mekke'deki evini tamire gelen Hireli inşaat işçilerinden ud çalmayı öğrendi ve gına tavrını zenginleştirdi. Farmer'ın da kabul ettiği gibi Hicaz Ekolu ilk ud düzeni ve tellerin adlandırılması İbn Süreyc'e aittir. Medine'ye davet eden Sukeyne'nin yanında hizmet etti. Burada annesi Raika ile birlikte yeni nesil erkek ve kadın mugannilere dersler verdi. Gariz, Yunus el-Katip, Cemile, Azzetülmeyla bunlar arasında en ünlüleri idiler. İbn Süreyc, gınada estetik ölçülerden ilk söz eden kişidir. Bir kere Dımaşk'a gidip halifeyle görüştü. Halkın sevgisini kazanmak isteyen iki Emevi halifesi tarafından düzenlenen gına yarışmalarında iki kere birincilik aldı. İkinci yarışmaya katılmak için Mekke'ye geçti ve orada kaldı, orada öldü. İshak Mevsili 68 bestesi olduğundan söz etmiş olsa da Isfahani İbn Süreyc'in 340 bestesini kaydetmiştir. Her türlü ikada besteleri vardır.

İbn Süreyc'in diğer mugannilerden Mekkeli İbn Miscah ile yaşıt ve birlikte büyüyen arkadaş oldukları anlaşılmaktadır. Tuveys, Gariz gibi muganniler, muhanneslik suçlamasıyla sürülmelerine rağmen, İbn Süreyc sürgün cezası yememiştir.

Makalenin amacı İbn Süreyc'in hayatını daha önce ele alınan biyografileri kaynaklar üzerinden eleştirerek yeniden kaleme almaktır. Makalenin amacına uygun olarak çelişkilerden arınmış bir biyografi ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Abbud 2004

Kılıçlı, M. (1993). *Sadrulislam ve Emeviler Devrinde Gına*. Erzurum

Isfahani (2008), *el-Egani*, c.1-25, Beyrut Darusadır yay.

Fück, J.W. "İbn Suraydj". *Encyclopedia Of Islam New Edition*, c.3, s.950

Sawa, George Dimitri (2015). *Kamusu'l-Kitabi'l-Egani li'l-Isbahani/ An Arabic Musical and Socio Cultural Glossary of Kitab al-Aghani*. London Brill yay.

Sawa, George Dimitri, "İbn Surayj, Ubayd", *Encyclopedia Of Islam Three*, /Online Er.Tar.19.07.2021.

Uslu, Recep (2021). Süreyçoğlu Türki Muhannes miydi? Orta Doğu Müzik Tarihi Hicaz Gına Öncüsü. *10.Uluslararası Kültür ve Medeniyet Sempozyumu 11-12.08.2021 Tam Bildiriler*. Ed.Semra Tetik, Erzurum Online yayın, s. 188-192

Students Assessment of Online Education during the Covid-19 Epidemic

Zohaib Hassan Sain

Faculty of Business & Management Sciences, Superior University, Pakistan

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the online instruction given to students during the COVID-19 epidemic. At the four universities of Lahore city that were the center of the study, 650 students pursuing undergraduate, graduate, and doctoral degrees participated. A mixed method was used to design the research using both qualitative and quantitative components. An online survey was employed during the quantitative phase. Online in-depth interviews using a semi-structured interview form were carried out during the qualitative phase. Local Lahore, Pakistan, inhabitants were among the responses. The content analysis led to the identification of 21 categories and three major themes. The following themes were accomplished: "It could have been better!" for their suggestions, "Face-to-face education is better!" for the bad parts of the student's experiences, and "Better than nothing!" for the positive aspects of their experiences. It has been decided that a technology approach should be employed to further expand the distance education curriculum in the four universities that have been selected.

Keywords: Covid-19, Distance Education, Online Education, University Students.

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ KLASSİK AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI**Nazile Abdullazade**Doç.dr, Azərbaycan Devlet Pedaqoji Universiteti, Filoloji Fakültesi, Edebiyatın Egitimi
teknolojisi Anabilim DalıAssoc.prof., Azerbaijan State Pedagogical University, Faculty of Philology, Department of
literature and teaching methodsORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-1829-7178>,**ÖZET**

Bədii ədəbiyyat, bu ədəbiyyatı yaradanların irsinə diqqət və sayqı ulu öndər Heydər Əliyevin ictimai-siyasi fəaliyyətində və görüşlərində xüsusi yer tutur. Xüsusilə klassik ədəbi nümunələr, bu nümunələri yaradanların yaradıcılığına hələ sağlığında o, yüksək qiymət vermiş, onların məzarlarının bərpası, bədii irslərinin qorunması məqsədilə tədbirlər görmüşdür.

Heydər Əliyev nəinki Azərbaycanda, Azərbaycandan kənar da klassik irsin nümayəndələrinə qayğı və ehtiramını göstərir, onların xatirəsinin əbədiləşdirilməsi üçün əlindən gələni edirdi. Ədəbiyyat nümayəndələri ilə bağlı keçirilən bütün tədbirlərdə ulu öndər iştirak edir, məzmunlu çıxışı ilə bu xalqın ədəbiyyatının zənginliyini, bəşəriliyini bir daha sübuta yetirmiş olurdu.

Heydər Əliyevin çox sevdiyi şairlərdən biri Məhəmməd Füzuli idi. 1994-cü ildə iqtisadi vəziyyətin çətin olmasına baxmayaraq, o, şairin 500 illik yubileyinin yüksək səviyyədə keçirilməsini vacib bilmişdi. Ulu öndər haqlı olaraq hesab edirdi ki, keçid dövründə, mənəviyyatın, mədəniyyətin sıxıntı keçirdiyi bir dövrdə belə yubileylər həyatı zənginləşdirir. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini, milli azadlığını əldə edəndən sonra Füzulinin yubileyinin keçirildiyi bütün tədbirlərdə o iştirak edir, böyük şairin ölməz irsinin milli mədəniyyətimizin, milli mənəviyyatımızın bir hissəsi olduğunu bildirirdi. Onun fikrincə, Füzulinin yubileyi onun ölkə, xalq, dünya qarşısında bir tərəfdən tanıtımı idisə, digər tərəfdən müasir nəslin ona bəslədiyi hörmət və ehtiramın ifadəsidir. Şairin yubiley tədbirində Heydər Əliyev demişdir: “Məhəmməd Füzuli öz əsərləri, yaradıcılığı ilə özünə yenilməz bir heykəl, abidə yaratmışdır. Bu abidə 500 ildir ki, insanların qəlbindədir. O, Azərbaycan Respublikasının hər bir vətəndaşının qəlbindədir. Bu, mənəvi abidədir. Məhəmməd Füzulinin əsərlərində insanların sevgisi, məhəbbəti, eşqi, insanın insana münasibəti, sədaqəti, etibarlılığı vəsf, tərənnüm edilmişdir. M.Füzuli bütün əsərlərində insanları sədaqətə, eibarlılığa, ataya-anaya, Vətənə, torpağa, eşqə, məhəbbətə, öz ülvi duyğularına sədaqətə dəvət etmişdir – bunların hamısı 500 il bundan əvvəl olduğu kimi, bu gün də insanlar üçün ən vacib, lazım olan yüksək mənəvi keyfiyyətlərdir”.

Heydər Əliyev Məhəmməd Füzuli kimi şəxsiyyəti olan xalqın nümayəndəsi olması ilə fəxr edir, klassik ədəbiyyat nümayəndələrinin əsərləri ilə tanış olduqda xalqın nə qədər müdrik və istedadlı olduğuna bir daha əmin olduğunu bildirirdi. XX əsrə qədər yaşayıb-yaradan klassiklər – Nizami, Xaqani, Nəsimi, Füzuli, Vaqif, Mirzə Fətəli Axundov, Seyid Əzim Şirvani, Nəcəf bəy Vəzirov özlərindən sonra zəngin bir irs qoyub getmişlər. C.Məmmədquluzadənin yaradıcılığında Azərbaycanın milli xüsusiyyətlərini, ümumbəşəri dəyərləri əks etdirən fikirləri Heydər Əliyev milli ideologiyanın əsası və onun yaranması üçün bir vasitə sayırdı. C.Məmmədquluzadənin o dövrdə həm milli, həm də dünyəvi dəyərləri yaradıcılığında əks

January 23 - 27, 2023 – Mekte

etdirə bilmək, xalqı qəflət yuxusundan oyatmaq cəhdini o, böyük vətəndaşlıq cəsarəti, xalq qarşısında böyük xidmət sayırdı.

Açar sözlər: klassik ədəbiyyat, Məhəmməd Füzulu, Heydər Əliyev, ümumbəşəri dəyərlər.

BİLGİ TOPLUMU EĞİTİMİNDE KULLANILAN ÖĞRETİM KURAM-MODEL, STRATEJİ, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ VE TÜRKİYE¹

Dr. Öğretim Görevlisi HASAN BOZASLAN

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
Orcid Numarası: 0000-0002-8458-890X

Özet

Sanayi Toplumunda kullanılan modern eğitim sistemi, Bilgi toplumunda post modern eğitim olarak dönüşmüştür. Modern eğitimde kullanılan öğretim kuram-modeller, strateji, yöntem ve teknikler post modern eğitimde daha az kullanılmaktadır. Post modern eğitimde bireyin 21. Yüzyıl becerilerini geliştirecek nitelikte kazanımlar, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme süreçleri vardır. Öğrenme yaşantılarında 21. Yüzyılda gerekli olan becerileri kazandırırken problem çözme yöntemi, örnek olay yöntemi, yapılandırmacı öğrenme kuramı, aktif öğrenme kuramı, sanal öğrenme ortamları becerileri, kuantum öğrenme modeli, araştırmaya dayalı öğretim stratejisi, işbirlikli öğrenme modeli, çoklu zeka kuramı, öğretim ilkeleri, lateral düşünme teknikleri, bilgiyi teknolojiye dönüştürme becerileri gibi kavramları kullanmaktadır. Bu araştırmada bilgi toplumu eğitiminde kullanılan öğretim kuram-model, strateji, yöntem ve teknikleri incelenmiştir. Ayrıca Türk Eğitim Sistemi öğrenme yaşantıları açısından bilgi toplumu eğitim sistemine göre irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler; 21. Yüzyıl, Bilgi Toplumu, Bilgi Toplumu Eğitimi,

Absract

The modern education system used in the Industrial Society has transformed into post-modern education in the Information society. Instructional theory-models, strategies, methods and techniques used in modern education are used less frequently in post-modern education. In post-modern education, there are gains, content, learning experiences and evaluation processes that will improve the 21st century skills of the individual. Problem solving method, case study method, constructivist learning theory, active learning theory, virtual learning environment skills, quantum learning model, inquiry-based teaching strategy, cooperative learning model, multiple intelligence theory, teaching principles, It uses concepts such as lateral thinking techniques, ability to transform knowledge into technology. In this study, teaching theory-model, strategy, method and techniques

¹Bu Çalışma, "BOZASLAN, Hasan (2019). Eğitim Açısından Türkiye'de Bilgi Toplumu Yapısına Geçiş Engellenen Faktörler. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya, (Danışman: Prof. Dr. Feridun Merter)" doktora tezinden üretilmiştir.

used in information society education were examined. In addition, the Turkish Education System has been examined according to the information society education system in terms of learning experiences.

Keywords; 21st Century, Information Society, Information Society Education,

Giriş

Bilgi toplumunda, belli bir sürede kazanılan bilgi ve becerilerle hayatboyu başarılı olabilmek olanaksızdır. Bilgi toplumunda insan, bilgi ve becerilerini sürekli yenileyerek kendini geliştirir. Böylece bilgi toplumunda yaşayan bireyler, öğrenmeyi öğrenme becerisi ile yaşam boyu devam eden bir öğrenme süreci içindedirler. “Bilgi toplumunu nitellemek için kullanılan “öğrenen toplum” (learning society) kavramı da bu gerçeğin bir yansımasıdır. Daha açık bir deyişle bilgi toplumu “kendini geliştiren” ve “yaşam boyu öğrenme” becerilerine sahip bireylere gereksinim duymaktadır” (Polat ve Odabaş, 2008: 2). Bilgi toplumunda bireyin hayatboyu öğrenme, üst düzey düşünme, bilgi üretme becerilerini kazanması ve kendini sürekli yenileyebilmesi için, nitelikli bir eğitim sürecinden geçirilmesi gereklidir.

Hedeflerin belirlenmesi ve içeriğin hedefler doğrultusunda seçilip öğrenme-öğretme ilkelerine uygun olarak düzenlenmesinden sonra eğitim programlarının eğitim durumları ögesi belirlenmekte ve düzenlenmektedir. Eğitim durumları öğrenen açısından öğrenme yaşantıları ve öğretmen açısından öğretme yaşantıları düzeneği olarak hazırlanmaktadır. “Öğrenme yaşantıları; öğretim stratejileri, yöntemleri, teknikleri, öğrenme ortamının özellikleri, araç gereçleri, materyalleri ve öğretim hizmetinin niteliğini etkileyen değişkenleri içermektedir (Yurdakul, 2011: 194). Dolayısıyla eğitim programları kazanımlarının bireyde olabilmesi için programın eğitim durumları ögesi çok iyi tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Eğitim durumları, bilgi toplumu eğitiminde sanayi toplumuna göre farklılık içermektedir. Eğitim durumlarının bilgi toplumu eğitiminde nasıl olması gerektiğini daha iyi anlayabilmek için strateji, yöntem ve teknik kavramlarını iyi anlamak gerekmektedir.

Bilgi Toplumu Eğitim Sisteminde Kullanılan Eğitim Durumları ve Türkiye

Bilgi toplumu eğitim anlayışında bilginin üretimi, bilgiye ulaşma yolları bireye kazandırılmalıdır. Bu bağlamda buluş yoluyla öğretim stratejisi bilgi toplumu eğitim sisteminde kullanılacak bir stratejidir. Bilgen'e göre buluş yoluyla öğretim stratejisi yaklaşımının dayandığı temel anlayış;

öğrencinin aktif olması, buluş yapması bilgiyi keşfetmesidir. Öğrenciler bir bilim adamı gibi bilgiyi keşfetmeli ve bilgiyi kendileri yapılandırmalıdır (Bilen, 2002: 129).

Araştırma keşfetmeye dayalı öğretim stratejisi; bilgi toplumunun istediği nitelikte bir stratejidir. Çünkü bu stratejide araştıran, sorgulayan, keşfeden ve bilgiye ulaşma yollarını kazanan bir öğrenciyi geliştirmek söz konusudur. Bilgi toplumu da bu şekilde birey istemektedir. Dolayısıyla araştırma keşfetmeye dayalı öğretim stratejisi; bilgi toplumu eğitim sistemine uygundur. Demirel'e göre araştırma-inceleme yoluyla öğretme stratejisi; öğrencinin problem çözme becerilerini geliştirerek bilimsel yöntemi kullanmasını gerektiren bir öğretim yaklaşımıdır. Öğrenciler araştırma-inceleme etkinliklerini problem çözme yoluyla öğrenmeye çalışırlar. Bu strateji; öğrencinin tüm bilgilere kendi ulaştığı, öğretmenin rehber olduğu ve öğrenciye üst düzey düşünme becerilerini kazandıran bir yaklaşımdır (Demirel, 2011: 32).

Gerek okul hayatında gerek iş hayatında birey karşısına çıkacak sorunlarla uğraşmak zorundadır ve bu sorunları da çözmek istemektedir. Bu sorunları çözmek için birey bilgiyi transfer etme, bilgiyi bulma, bilgiyi bilimsel yöntemlerle kullanabilme becerilerine sahip olması gerekir. Bireyin sorunu çözebilmesi için bilgi toplumunda okullar, problem çözme yöntemini farklı derslerde birçok hedefin kazandırılmasında kullanabilir. Bilen'e göre problem çözme yöntemi; bireyin zihninde bilgileri etkinlikler yolu ile yapılandıran, güncel sorunları ders ortamına aktaran ve sorunu bilimsel yöntemlerle çözdürmeye çalışırken bilginin transferini de kullanarak bilginin daha kalıcı hale gelmesini sağlayan bir öğrenme yöntemidir (Bilen, 2006: 126).

Problem çözme yöntemini kullanan öğrenciler; araştırma yapmayı, kaynaklara ulaşmayı, insanlarla iyi iletişim kurmayı, bir arada çalışmayı, bilgiyi paylaşmayı, sorumluluk almayı ve yerine getirmeyi öğrenirler (Özden, 1998: 24). Bilgi toplumunda kullanabilecek bir diğer yöntem ise tartışma yöntemidir.

Tartışma yöntemi; bireye olaya farklı yönlerden bakmayı, bilgi üretmeyi, demokratik tutumu, eleştirel düşünmeyi, duygudaşlık kurabilmeyi ve yaratıcı düşünmeyi kazandırabildiğinden dolayı bilgi toplumu eğitim sisteminde kullanılabilir. Sönmez'e göre, Tartışma yöntemi, bir konu üzerinde öğrencileri düşünmeye yöneltmek, iyi anlaşılmayan noktaları açıklamak ve daha çok bir konunun kavranması aşamasında karşılıklı olarak görüşler ortaya konurken, bir problemin çözüm yollarını ararken ve değerlendirme çalışmaları yaparken kullanılır (Sönmez, 2008: 86). Gündelik yaşamda var olan olayları sınıf içine getiren tartışma yöntemine benzer bir diğer yöntem ise örnek olay yöntemidir.

Günlük hayattaki sorunların sınıf ortamına getirilerek çözülmesi; bireyin şu an ve gelecek hayatındaki karşılaşılabilecek sorunların çözümünde önemli rol oynayabilir. Bilgi toplumu insan modelinde problem çözme aranan niteliklerdendir. Dolayısıyla örnek olay yöntemi bilgi toplumu eğitim sisteminde kullanılabilir. Ergün ve Özdaş'a göre örnek olay yöntemi, günlük hayatta karşılaşılmış ya da karşılaşılabilecek sorun niteliğindeki olayları ders ortamına getirerek öğrencilerin katılımı ile soruna çözüm yolları arayarak gerçekleşen bir öğretim yöntemidir (Ergün ve Özdaş, 1997: 26). Bu yöntem öğrencilere bir konuyu ya da beceriyi kazandırmak ve o konuda uygulama yaptırmak amacıyla da kullanılır. Böylelikle önceki öğrenilenlerin transferi de sağlanır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999: 172).

Bilgi toplumu eğitim sisteminde; dayanışma, hoşgörü, yardımlaşma, demokratik tutumu kazandırabilecek yöntemler kullanılabilir. Grupla çalışma yöntemi; bu özellikleri barındırdığı için bilgi toplumu eğitim sistemine uygundur denilebilir. Sönmez'e göre grupla çalışma yöntemi; hem bireyin sosyalleşmesine, hem sorumluluk duygularının gelişmesine, hem de farklılıklara saygı gösterme gibi bireyin birçok yönden gelişmesine yardımcı olan etkili bir öğretim yöntemidir. Grupla çalışma yönteminde; öğrenciler bireysel fikirlerini çekinmeden aktarabilirler, öğrencilerin saygı ve hoşgörü gösterme duyguları gelişir, yardımlaşma ve işbirliği ile öğrencilerin birlikte çalışma becerileri gelişir (Sönmez, 2008: 301).

Öğrenci merkezli öğrenmeyi temele alan proje yöntemi, bilgi toplumunun eğitim sistemine uygun bir öğretim yöntemidir. Küçükahmet'e göre proje tabanlı öğrenme yöntemi; öğrencilerin gerçek yaşam konularına ve uygulamalarına ilişkin olarak disiplinlerarası bağlantı kurularak bir problem ya da senaryo üzerinde yerine getirdiği bir tür problem çözme etkinliğidir. Bu yöntemde öğrencinin bireysel veya grup olarak gerçekleştirdiği öğrenme etkinliğinin sonucunda bir ürün ya da performans ortaya koyması söz konusudur (Küçükahmet, 2011: 69).

Bilgi toplumunda kullanılan teknikler, bilgi toplumu eğitimine uygun yöntemlere bağlı olarak kullanılmaktadır.

Bilgi toplumu eğitiminde sıklıkla kullanılan öğretim stratejileri, buluş yoluyla öğretim stratejisi ve araştırmaya keşfetmeye dayalı öğretim stratejisidir. Bu iki strateji ile öğrenciler, bilgi toplumunun ihtiyacı olan bilgi üretimi becerilerini kazanabilirler. Ayrıca sunuş yoluyla öğretim stratejisi çok sık olmamakla birlikte kullanılabilir; fakat sunuş yoluyla öğretim stratejisi, bilgi aktarımına dayalı olduğundan daha çok psiko-motor becerilerin öğretiminde kullanılabilir. Dolayısıyla bilgi toplumu eğitimine geçebilmek için buluş yoluyla öğretim stratejisi ve araştırmaya-keşfetmeye dayalı öğretim stratejisinin kullanılması gerekmektedir. Fakat Türkiye'de buluş yoluyla öğretim stratejisi ve araştırmaya-keşfetmeye dayalı öğretim stratejisi pek kullanılmamaktadır. "Türkiye'de

eğitim öğretim sürecinde sunuş yoluyla öğretim stratejisi, diğer stratejilere göre daha çok kullanılmaktadır” (Asan ve Güneş, 2000: 50). Bu durum Türkiye’de eğitim gören öğrencilerin, bilgi üretiminden çok bilgi ezberlemeye yönelik yetiştirildiğinin göstergesidir.

Bilgi toplumu eğitiminde ağırlıklı olarak kullanılan yöntemler; proje, deney, problem çözme ve tartışma yöntemi olduğu anlaşılmaktadır (Dikkaya ve Özyakışır, 2006: 160). Çünkü bu yöntemler bilgi üretimini sağlayabilecek yöntemlerdir. Türkiye’de ise bilgi üretimini sağlayacak yöntemler az kullanılmaktadır. “Türkiye’de eğitim öğretim sürecinde anlatım yöntemi, diğer yöntemlere göre daha çok kullanılmaktadır” (Asan ve Güneş, 2000: 50). Anlatım yönteminin eğitim durumlarında kullanılması, öğrencilerin aktif durumdan pasif duruma ve öğrencinin bilgi üretimi yapması yerine bilgi alıcısı konumuna geçmesine neden olmaktadır.

Bilgi toplumu eğitiminde kullanılan teknikler; lateral düşünme, beyin fırtınası, benzetim, balık kılıcı, tartışma, drama gibi tekniklerdir (Oğuz, 2004: 4). Bu teknikler; bireyin çok yönlü düşünmesini, problem çözmesini, bilgi üretmesini, duygudaşlık kurmasını sağlayabilmektedir. Türkiye’de ise, bilgi üretimine dayalı teknikler öğretmenler tarafından çok az kullanılmaktadır. “Türkiye’de eğitim öğretim sürecinde en çok kullanılan yöntem ve teknikler; soru-cevap, düz anlatımdır” (Arslan ve Özpınar, 2008: 38-63). Bu teknikler, bilgi toplumu eğitimine uygun değildir; çünkü bu teknikler, problem çözme, lateral düşünme, üretim yapma gibi bilgi toplumunun ihtiyacı olan becerileri kazandırmaya yeterli değildir.

Bilgi toplumuna uygun strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılmaması aşağıdaki sorunlara neden olacaktır:

- ✓ Araştırma keşfetmeye dayalı ve buluş yoluyla stratejilerin ve probleme dayalı yöntemin kullanılmamasından dolayı bilgi üretmemesi,
- ✓ Altı şapkalı düşünme tekniğinin kullanılmamasından dolayı çok yönlü düşünememe ve eleştirel düşünememe,
- ✓ Proje tabanlı yöntemin kullanılmamasından dolayı araştırma becerilerinin gelişmemesi,
- ✓ Tartışma yönteminin kullanılmamasından dolayı demokratik düşünememe.

Bilgi üretme, çok yönlü, demokratik ve eleştirel düşünme, araştırma becerileri gibi beceriler bilgi toplumu öğrencilerinde bulunması gereken becerilerdir. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılmaması, Türkiye’nin eğitim açısından bilgi toplumu yapısına geçişi için engeldir.

Öğretim Kuram-Model, Strateji, Yöntem ve Teknikleri Açısından Çözüm Modeli

Türk toplumunun bilgi toplumuna dönüşmesini engelleyen eğitim temelli, öğrenme modelleri, strateji, yöntem ve tekniklerden kaynaklanan sorunun çözümü için şu şekilde bir çözüm modeli geliştirilebilir. Türk Eğitim Sisteminde araştırmayı merkeze alan bir öğretim stratejisi uygulanmalıdır. Bireyselleştirilmiş bir öğretim ortamında problem çözme, örnek olay, aktif öğrenme, işbirlikçi öğrenme, çoklu zekâya dayalı öğrenme, proje, tartışma gibi öğretim yöntemleri öğretim sürecinde kullanılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin çok yönlü düşüncelerini sağlayan lateral düşünme ve eleştirel düşünme teknikleri de uygulanmalıdır.

Şekil 1. Türkiye'nin Eğitim Açısından Bilgi Toplumu Yapısına Geçişini Sağlayacak Öğretim Kuram-Model, Strateji Yöntem ve Teknikleri Açısından Çözüm Modeli

Türkiye'nin eğitim açısından bilgi toplumu yapısına geçişini sağlayacak öğretim kuram-model strateji yönetim ve teknikleri açısından çözüm modelini incelediğimizde; problem çözme yöntemi,

örnek olay yöntemi, yapılandırmacı öğrenme kuramı, aktif öğrenme kuramı, sanal öğrenme ortamları becerileri, kuantum öğrenme modeli, araştırmaya dayalı öğretim stratejisi, işbirlikli öğrenme modeli, çoklu zeka kuramı, öğretim ilkeleri, lateral düşünme teknikleri, bilgiyi teknolojiye dönüştürme becerileri ve proje yönetiminin bilgi toplumuna geçişte uygulamaya alınması şekil 1'den anlaşılmaktadır. Şekil 1'de belirtilen kuram/model, strateji, yöntem ve teknikler; öğretmenin rehberliğinde, uygun eğitim çevresiyle, uygun materyal ve ders kitaplarıyla, bilgi toplumu eğitimine uygun teknolojik alt yapı ile öğrenme sürecine dâhil edilmelidir.

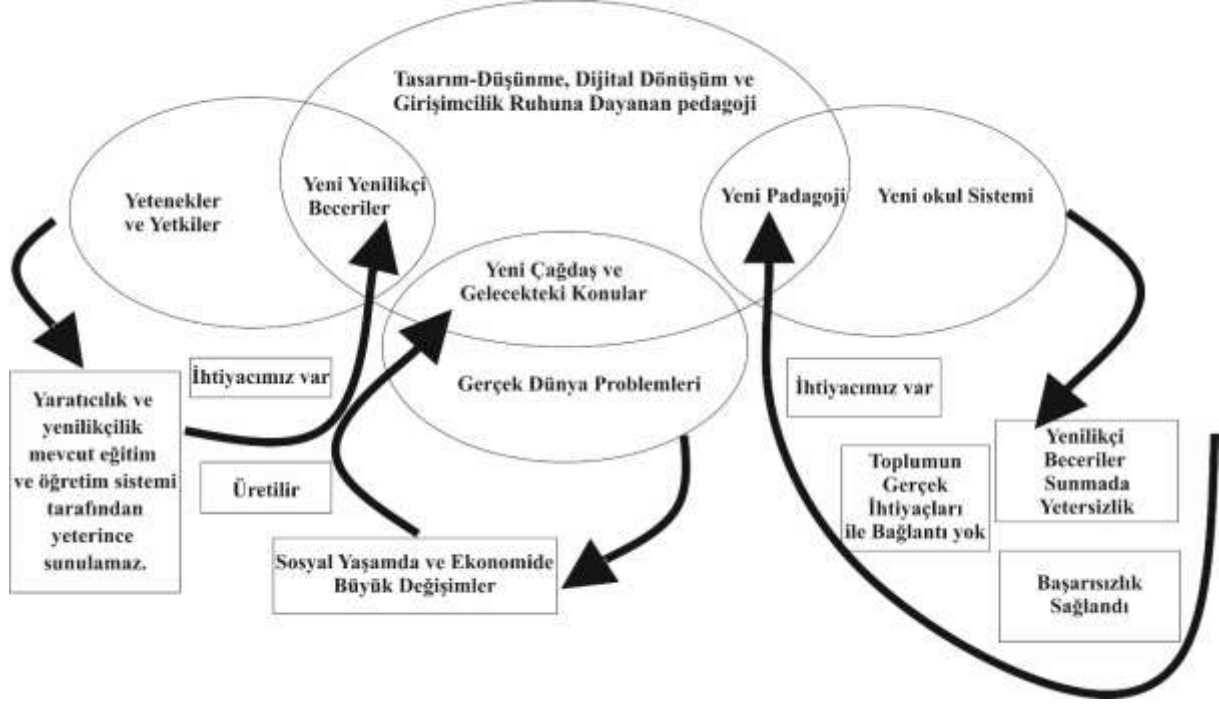
Türkiye'nin eğitim açısından Bilgi toplumu yapısına geçişi için yapılandırmacı öğrenme kuramını eğitim süreçlerinde etkin olarak kullanması gerekmektedir. Bu kuram; bireyin yaparak yaşayarak öğrenmesini, bireye araştırma keşfetme becerilerini, bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma yollarını kazandırdığından dolayı öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun olacak tarzda eğitimin bütün kademelerinde kullanılmalıdır. Bozdoğan ve Altunçekiç tarafından yapılan araştırmaya göre Yapılandırmacı teori, bilginin ancak bireyler tarafından aktif bir biçimde inşa edildiği ve öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrendiği fikrine dayanır (Bozdoğan ve Altunçekiç, 2007: 580).

Bilgi toplumu yapısına uygun bir eğitim modelinde; problem çözme yöntemi, örnek olay yöntemi, yapılandırmacı öğrenme kuramı, aktif öğrenme kuramı, sanal öğrenme ortamları becerileri, kuantum öğrenme modeli, araştırmaya dayalı öğretim stratejisi, işbirlikli öğrenme modeli, çoklu zekâ kuramı, öğretim ilkeleri, lateral düşünme teknikleri, bilgiyi teknolojiye dönüştürme becerileri ve proje yönetimi gibi öğrenme yaşantılarında kullanılan bütün strateji, yöntem, tekniklerde öğrenciler aktif ve yaparak yaşayarak öğrenen, öğretmen ise rehber öğrenci ile birlikte öğrenendir. Alpar, Batdal ve Avcı'ya göre Bilgi toplumu eğitim anlayışında, "öğretmen merkezli öğretim" yerini "öğrenci merkezli Öğretim" e bırakmıştır. Öğrencide oluşması istenen niteliklerin belirlenen standartlar düzeyine eriştirilmesi merkeze alınmış ve öğretmene, öğrencinin öğrenmesine kılavuzluk etme görevi verilmiştir (Alpar, Batdal ve Avcı, 2007: 19).

Eğitimciler 21. yüzyıl becerilerinin gereksinimlerine yanıt verecek öğretimi geliştirmek için pedagojik desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için pratikte deneysel bir öğrenme kültürünün uygulanması gerekmektedir. Eğitimde yenilikçilik, işbirliği ve birlikte oluşturma öğretimi için bir pedagoji tanıtmak gereklidir. Önerdiğimiz pedagoji, öğrencilerin yenilikçi, yaratıcı ve işbirliğine dayalı düşünme ve işbirliği tarzını geliştirmek için deneysel bir yaratma, üretme ve işbirliği kültürü ile birlikte tasarımcının düşünme biçimine, dijital yeterliliklere ve girişimcilik ruhuna dayanmaktadır. Önerilen pedagojinin yenilikçi, işbirlikçi ve birlikte yaratıcılık becerilerinin öğrenci yeterliliklerini geliştirmesidir. Ayrıca, dijital ve girişimcilik becerileri

öğrencilere yeni değerli ürün ve hizmetler oluşturma becerisi kazandırmaktadır (Androustos ve Brinia, 2019: 2).

Diyagram 1. Pedagojik Bir Eğitim Modeli (Androustos ve Brinia, 2019: 2).

Bu yeni pedagojik eğitim modelinde; öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda günlük yaşamın değişen koşullarını dikkate alarak yeni konuları ve problemleri girişimcilik becerileriyle, işbirliğiyle çözüme söz konusudur. Ayrıca yeni beceriler yeni bilgiler üretme de bu durumda söz konusudur.

SONUÇ

Bilgi toplumu eğitim sisteminde 21. Yüzyıla uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirilmektedir. Eğitim programlarındaki hedefler, eğitim durumlarında öğrenciye kazandırılmaktadır. Bu yüzden eğitim ortamlarında, öğrencilerin bilgiyi ezberlemesinden çok daha çok bilgiyi üretmeyi, bilgiye ulaşmayı, bilgiyi depolamayı, bilgiyi kullanmayı ve problem çözme, üst düzey düşünme, bilgi iletişim teknolojileri, kuantum düşünme, lateral düşünme, demokratik düşünme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve öğrenmeyi öğrenme becerilerini kazandıracak kuram/model, strateji, yöntem ve tekniklere geçilmelidir.

Türk Eğitim Sisteminde araştırmayı merkeze alan bir öğretim stratejisi uygulanmalı ve bireyselleştirilmiş bir öğretim ortamında öğrencilerin çok yönlü düşüncelerini sağlayan lateral düşünme ve eleştirel düşünme teknikleri kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. ALPAR, Demet, BATDAL, Gülşah ve AVCI Yusuf. (2007). Öğrenci Merkezli Eğitimde Eğitim Teknolojileri Uygulamaları, *Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7 Cilt 1, ss. 19-31.
2. ANDROUTSOS, Athanassiosand, BRINIA, Vasiliki. (2019). Developing and Piloting a Pedagogy for Teaching Innovation, Collaboration, and Co-Creation in Secondary Education Based on Design Thinking, Digital Transformation and Entrepreneurship. *Education Sciences*, 9(2), 113.
3. ARSLAN, Selahattin ve ÖZPINAR, İlknur. (Haziran 2008). Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 38-63.
4. ASAN, Aşkın ve GÜNEŞ, Gönül. (2000). Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Hazırlanmış Örnek Bir Ünite Etkinliği. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 147, ss. 50-53.
5. Bilen, M. (2002). Plandan uygulamaya öğretim. Ankara: Anı Yayıncılık.
6. BOZDOĞAN, Aykut Emre ve ALTUNÇEKİÇ, Alper. (2007). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının 5E Öğretim Modelinin Kullanılabilirliği Hakkındaki Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:15, No: 2, ss. 579-590.
7. BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve ÇİVİ, Cuma. (1999). Genel Öğretim Metotları. 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
8. DEMİREL, Özcan. (2011). Eğitimde Program Geliştirme. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
9. DİKKAYA, Mehmet ve ÖZYAKIŞIR, Deniz. (Bahar 2006). Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neo-Liberal Politikaların Etkileri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 9, ss. 151-172.
10. ERGÜN, Mustafa ve ÖZDAŞ, Ali. (1997). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Kaya Matbaacılık, İstanbul.
11. KÜÇÜKAHMET, Leyla. (2011). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
12. OĞUZ, Aytunga. (2004). Bilgi Çağında Yüksek Öğretim Programları. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 164, ss. 1-10.
13. ÖZDEN, Yüksel. (1998). Öğrenme ve Öğretme. İkinci Basım, Pegem Yayıncılık. Ankara.
14. POLAT, Coşkun ve ODABAŞ, Hüseyin. (2008). Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı. Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye. Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı = International Symposium on Globalization, Democratization and Turkey Proceedings, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
15. SÖNMEZ, Veysel. (2008). Öğretmenin El Kitabı. Anı Yayıncılık, Ankara.
16. YURDAKUL, Bünyamin. (2011). Program Geliştirme. Yedi İklim Eğitim Bilgisayar Yayıncılık, Ankara.

The Use of Emoticons in Polite Phrases of Greetings and Thanks

Zuzana Komrsková

Institute of the Czech National Corpus, Charles University, Prague Czech Republic

Abstract:

This paper shows the connection between emoticons and politeness in written computer-mediated communication. It studies if there are some differences in the use of emoticon between Czech and English written tweets. The assumptions about the use of emoticons were based on the use of greetings and thanks in real, face-to-face situations. The first assumption, that welcome greeting phrase would be accompanied by positive emoticon, was correct. But for the farewell greeting are both positive and negative emoticons possible. The results show lower frequency of negative emoticons in this context. There were also quite often found both positive and negative emoticon in the same tweet. The expression of gratitude is associated with positive emotions. The results show that emoticons accompany polite phrases of greeting and thanks very often both in Czech and English. The use of emoticons with studied polite phrases shows that emoticons have become an integral part of these phrases.

Keywords: Computer-mediated communication, emoticons, politeness, Twitter.

The Comparison of Parental Childrearing Styles and Anxiety in Children with Stuttering and Normal Population

Pegah Farokhzad

Department of Psychology, Islamic Azad University of Roudehen, Iran

Abstract:

Family has a crucial role in maintaining the physical, social and mental health of the children. Most of the mental and anxiety problems of children reflect the complex interpersonal situations among family members, especially parents. In other words, anxiety problems of the children are correlated with deficit relationships of family members and improper childrearing styles. The parental child rearing styles leads to positive and negative consequences which affect the children's mental health. Therefore, the present research was aimed to compare the parental childrearing styles and anxiety of children with stuttering and normal population. It was also aimed to study the relationship between parental child rearing styles and anxiety of children. The research sample included 54 boys with stuttering and 54 normal boys who were selected from the children (boys) of Tehran, Iran in the age range of 5 to 8 years in 2013. In order to collect data, Baum-rind Childrearing Styles Inventory and Spence Parental Anxiety Inventory were used. Appropriate descriptive statistical methods and multivariate variance analysis and t test for independent groups were used to test the study hypotheses. Statistical data analyses demonstrated that there was a significant difference between stuttering boys and normal boys in anxiety ($t = 7.601, p < 0.01$); but there was no significant difference between stuttering boys and normal boys in parental childrearing styles ($F = 0.129$). There was also not found significant relationship between parental childrearing styles and children anxiety ($F = 0.135, p < 0.05$). It can be concluded that the influential factors of children's society are parents, school, teachers, peers and media. So, parental childrearing styles are not the only influential factors on anxiety of children, and other factors including genetic, environment and child experiences are effective in anxiety as well. Details are discussed.

Keywords: Anxiety, Childrearing Styles, Stuttering.

The Role of Meaningful Work in Transformational Leadership and Work Outcomes Relationship

Zainur Rahman

Lecturer of Entrepreneurship at Sekolah Tinggi Agama Islam Negeri Pamekasan, Indonesia

Abstract:

Meaningful work is the topic that will be discussed in this article, especially in changing period. It has an important role because by reaching meaningful work, it will drive to be positive in the workplace. Therefore, task performance will be increased and cynicism about organizational change (CAOC) will be reduced. Moreover, it is influenced by situational factor, which is transformational leadership. In this conceptual paper, the author discusses how the construct of meaningful work influenced by transformational leadership that will have impact on the follower's work outcomes in the organizational change. It is proposed that the construct of meaningful work are susceptible with situational variable. Transformational leaders who are respectful on the process of humanizing the followers affect task performance and reduce CAOC in organizational change.

Keywords: Meaningful work, organizational change, task performance, and work outcomes.

Islamic Banking: An Ultimate Source of Financial Inclusion

Tasawar Nawaz

University of Plymouth, United Kingdom ,

Abstract:

Promotion of socioeconomic justice through redistribution of wealth is one of the most salient features of Islamic economic system. Islamic financial institutions known as Islamic banks are used to implement this in practice under the guidelines of Islamic *Shariah* law. Islamic banking systems strive to promote and achieve financial inclusion among the society by offering interest-free banking and risk-sharing financing solutions. *Shariah*-compliant micro finance is one of the most popular financial instruments used by Islamic banks to enhance access to finance. Benevolent loan (or *Qard-al-Hassanah*) is one of the popular financial tools used by the Islamic banks to promote financial inclusion. This aspect of Islamic banking is empirically examined in this paper with specific reference to firm's resources, largely defined here as intellectual capital. The paper finds that Islamic banks promote financial inclusion by exploiting available resources especially, the human intellectual capital.

Keywords: Financial inclusion, intellectual capital, Qard-al-Hassanah, Islamic banking.

Enhancing Sustainability Awareness through Social Learning Experiences on Campuses

Rashika Sharma

Unitec Institute of Technology, Auckland, New Zealand.

Abstract:

The campuses at tertiary institutes can act as a social environment for peer to peer connections. However, socialization is not the only aspect that campuses provide. The campus can act as a learning environment that has often been termed as the campus curriculum. Many tertiary institutes have taken steps to make their campus a 'green campus' whereby initiatives have been taken to reduce their impact on the environment. However, as visible as these initiatives are, it is debatable whether these have any effect on students' and their understanding of sustainable campus operations. Therefore, research was conducted to evaluate the effectiveness of sustainable campus operations in raising students' awareness of sustainability. Students at two vocational institutes participated in this interpretive research with data collected through surveys and focus groups. The findings indicated that majority of vocational education students remained oblivious of sustainability initiatives on campuses.

Keywords: Education for Sustainability, campus learning, social learning, vocational education.

The Influence of Project-Based Learning and Outcome-Based Education: Interior Design Tertiary Students in Focus

Omneya Messallam

Prince Sultan University, Saudi Arabia

Abstract:

Technology has been developed dramatically in most of the educational disciplines. For instance, digital rendering subject, which is being taught in both Interior and Architecture fields, is witnessing almost annually updated software versions. A lot of students and educators argued that there will be no need for manual rendering techniques to be learned. Therefore, the Interior Design Visual Presentation 1 course (ID133) has been chosen from the first level of the Interior Design (ID) undergraduate program, as it has been taught for six years continually. This time frame will facilitate sound observation and critical analysis of the use of appropriate teaching methodologies. Furthermore, the researcher believes in the high value of the manual rendering techniques. The course objectives are: to define the basic visual rendering principles, to recall theories and uses of various types of colours and hatches, to raise the learners' awareness of the value of studying manual render techniques, and to prepare them to present their work professionally. The students are female Arab learners aged between 17 and 20. At the outset of the course, the majority of them demonstrated negative attitude, lacking both motivation and confidence in manual rendering skills. This paper is a reflective appraisal of deploying two student-centred teaching pedagogies which are: Project-based learning (PBL) and Outcome-based education (OBE) on ID133 students. This research aims of developing some teaching strategies to enhance the quality of teaching in this given course over an academic semester. The outcome of this research emphasized the positive influence of applying such educational methods on improving the quality of students' manual rendering skills in terms of: materials, textiles, textures, lighting, and shade and shadow. Furthermore, it greatly motivated the students and raised the awareness of the importance of learning the manual rendering techniques.

Keywords: Manual renders, outcome-based education, project-based learning, personal competences, and visual presentation.

Robot Technology Impact on Dyslexic Students' English Learning

Khaled Hamdan, Abid Amorri, Fatima Hamdan

University College, UAE University, UAE

Abstract:

Involving students in English language learning process and achieving an adequate English language proficiency in the target language can be a great challenge for both teachers and students. This can prove even a far greater challenge to engage students with special needs (Dyslexia) if they have physical impairment and inadequate mastery of basic communicative language competence/proficiency in the target language. From this perspective, technology like robots can probably be used to enhance learning process for the special needs students who have extensive communication needs, who face continuous struggle to interact with their peers and teachers and meet academic requirements. Robots, precisely NAO, can probably provide them with the perfect opportunity to practice social and communication skills, and meet their English academic requirements. This research paper aims to identify to what extent robots can be used to improve students' social interaction and communication skills and to understand the potential for robotics-based education in motivating and engaging UAEU dyslexic students to meet university requirements. To reach this end, the paper will explore several factors that come into play – Motion Level-involving cognitive activities, Interaction Level-involving language processing, Behavior Level -establishing a close relationship with the robot and Appraisal Level- focusing on dyslexia students' achievement in the target language.

Keywords: Dyslexia, robot technology, motion, interaction, behavior and appraisal levels, social and communication skills.